

Afslag til fem ud af seks

De frie forskningsråd melder om masseafslag på efterårets uddelinger

Mange forskere sled i foråret med at udforme ansøgninger til forskningsrådene. I slutningen af november fik fem ud af seks så meddelt afslag på deres ansøgning. Der blev nemlig søgt om langt flere penge end der blev uddelt, viser Forskningsstyrelsens foreløbige opgørelser over forskningsrådenes novemberuddeling.

Størst pres er der tilsyneladende på det sundhedsvidenskabelige råd, hvor ansøgerne kun har fået en ud af ti ansøgte kroner. At succesraten her kun er ti pct. kan skyldes, at der søges om meget store beløb pr. ansøgning, fordi medicinsk forskning er dyr og apparaturtungt.

Men der er også pres på det humanistiske forskningsråd, hvor ansøgerne kun har fået en krone ud af otte ansøgte, hvilket svarer til en succesrate på 13 pct.

De Frie Forskningsråds succesrate: 10-20 pct.

For de fem frie forskningsråd varierer succesraten, målt på bevilget beløb

- 10 pct. for rådet for Sundhed og Sygdom (**190 mio. kr. uddelt**).
- 13 pct. for rådet for Kultur og Kommunikation (**120 mio. kr. til uddelt**)
- 17 pct. for rådet for Natur og Univers (**146 mio. uddelt**)
- 18 pct. for rådet for Teknologi og Produktion (**154 mio. kroner uddelt**).
- 20 pct. for rådet for Samfund og Erhverv (**60 mio. uddelt**).

Samlet ser det ud til at presset på de frie forskningsråd er vokset siden 2004. Den gang var der "kun"

afslag til 4 ud af 5. Dengang var sundhedsrådets succesrate 14 pct. Det humanistiske råds var 16 pct. Det naturvidenskabelige var såmænd hele 30 pct. Det tekniske råds 20 pct. Og det samfundsvidenskabeliges var 20 pct. som nu (2004-uddelingen, se FORSKERforum 179).

De frie forskningsråds rammer bliver en smule bedre i de kommende år, idet rådene tilsammen får hhv. 77 mio. og 136 mio. ekstra til uddeling i 2009-10.

Det Strategiske Forskningsråds succesrate: 19 pct.

Der er også pres på det strategiske forskningsråds programkasser. Her er succesraten 19 pct. for 2008 (der blev ansøgt om i alt 3.647 mio. kr., men kun uddelt 697 mio.).

Det strategiske forskningsråds ansøgningsprocedure er noget forskellig fra de frie forskningsråds. Hos de strategiske starter ansøgere med at indsende en 'interessetilkendegivelse', og succesraten er udregnet på basis af ansøgningsmængden herfra (se FORSKERforum 212).

Det Strategiske Forskningsråd får imidlertid et stort løft over de næste år, idet rådet får hhv. 383 mio. og 624 mio. ekstra til uddeling i 2009-10 (via Globaliseringsmilliarderne). Mere end halvdelen af disse midler er dog bundet i energiforskning.

Men den strategiske forskning vil herudover få et gigantisk løft i 2010-12 via de 2.000 ufordelte millioner, som regeringen agter at give hovedparten af til strategiske indsatser.

Sander undslap 6488 protester 3
Underskrifter afleveret til Folketingets Videnskabsudvalg

Flyt til Saudi Arabien 5
- hvis du vil have høj løn

TEMA: Frihedsrammer

Foringede forskningsvilkår 10
- siger to ud af tre universitetslærere i enquete

Mindre forskningsfrihed 12
Hver anden forsker oplever at bundne opgaver har givet dem mindre plads til af forske i selvvalgte emner

Underviser - sæt scenen 16
Selvscenesættelse giver bedre undervisning

Statsministeren: Grøn vækst 18-19
Det lyder tilforfældeligt, men Statsministeren vil øremærke forskningspenge til den strategi. Og pengene går så udenom universiteternes basisbevillinger

Basismidler kontra konkurrencepuljer 20-21
Så stor en del af de statslige forskningspenge går til basismidler. Og så mange går til konkurrencepuljer og politiske strategier.

FORSKERforum DOKUMENTERER

Sander i pindsvinestilling 23
Han og hans embedsmænd vil ikke deltage i offentlig høring om, hvordan evaluering af universitets-vilkår skal skrues sammen

Forskning som sport 25
Konkurrence er sundt og en del af forskningssystemet, mener ung forskningsleder

'Bekvemmeligheds-relativisme' 26
I de danske samfundsvidenskaber er den gensidige kritik tørret ind, mener Nils Bredsdorff

På pension med døvsdom 28
Uddrag af ROMAN om professoren, som lader sig pensionere og fortryder

De fødte klynkere 30
Universitetslærere brokker sig, men prøv at se på fabriksarbejderens dårligt betalte kedsomhed

ESSAY

Medlemsblad for DM's universitets-ansatte (ULA), DM's forskningsinstitutions ansatte, DJØF's undervisnings- og forsknings-ansatte (under Overenskomstforeningen), samt JAs, DFs og DDDs undervisnings- og forskningsansatte.

Bladets leder udtrykker fælles holdninger. Øvrige artikler i bladet er ikke nødvendigvis i overensstemmelse med afdelingernes synspunkter. Eftertryk er tilladt med tydelig kildeangivelse.

Redaktion:

Lektor Leif Søndergaard, DM I
Lektor Mogens Ove Madsen, DJØF
(ansvarshav. for dette nummer)
Seniorforsker Niels Erik Poulsen,
DM1-sektorforskning
Lektor Lars Kamp Nielsen,
Pharma Danmark
Seniorrådgiver Kirsten Pilegaard,
Dyrlægeforeningen
xxx, JA

Journalist Lasse Højsgaard (lah@dm.dk)
Red. leder Jørgen Øllgaard (Joe@dm.dk)

Redaktionens adresse:

FORSKERforum
Nimbusparken 16
2000 Frederiksberg

Telefon: 38 15 66 33
Fax: 38 15 66 32

FORSKERforum

udkommer 9 gange om året.
Bladet udkommer den første uge
i hver måned.

Næste deadline:

23. januar 2009

Se de seneste nyheder på
www.forskerforum.dk

Øvrige adresser:

DM
Nimbusparken 16
2000 Frederiksberg
Tlf. 38 15 66 00

DJØF
Gothersgade 133
PB 2126
1015 Kbh. K
Tlf. 33 95 97 00

PharmaDanmark
Rygaards Allé 1
2900 Hellerup
Tlf. 39 46 36 00

JA – Jordbrugsakademikerne
Emdrupvej 28A
2100 København Ø
Tlf. 38 71 08 88

Dyrlægeforeningen
Emdrupvej 28A
2100 København Ø
Tlf. 38 71 08 88

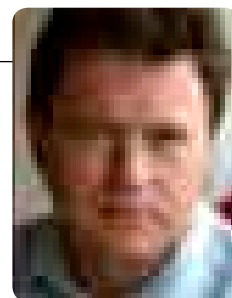
Oplag: 7.500

Grafisk Produktion:

Poul Rømer Design
Tlf. 44 53 05 51

Tryk:
Datagraf

Foto: Søren Hartvig
(hvor ikke andre er anført)

Tillid og løfter

At der er store forventninger til videnskaben hersker der ingen tvivl om, men det er ikke det samme som, at der for tiden også er tillid til forskerne!

Gennem det seneste årti er der lavet mange store institutionelle og økonomiske reformer af universitetsverdenen. Det centrale politiske løfte var, at når reformerne med styrkede og ansvarlige ledelser var gennemført, så ville 'samfundets tillid' til universitetsverdenen være genoprettet, og universiteterne igen få større selvstyre og frihedsgrader. Som forskere ved universiteterne troede vi faktisk, at denne øgede frihed også ville gælde os. Men sådan er ikke gået (se **enquete side 10-14**).

Et flertal i folkettingen har delt synspunktet om de drastiske reformers nødvendighed - endskønt kritikken undervejs har påpeget, at det er selve universitetet som ide, der er ved at blive sat ud af spillet. Til denne kritik kan føjes, at tankerne om påstået øget selvstændighed langt fra er tilgodeset - tværtimod:

Udviklingskontrakter, akkreditering, konkurrenceudsættelse, strategiske forskningsmidler mv. afslører, at Videnskabsministeriet har gang i den voldsomste og mest omfattende detailstyring nogensinde. Man skal helt til Nordkorea for at finde en mere centralstyret universitets- og forskningssektor - det findes vel ikke engang i gamle østlande som Rumænien ...

Den ensidige mistæneliggørelse af universitetsverdenen og forskerne fortsætter og fører ganske berettiget til spørgsmålet om, hvor lang tid denne mistro skal fortsætte? Hvorfor er der ikke tiltro til forskernes motiver, ansvarlighed og uafhængighed?

For at tage det sidste først. Uafhængighed skal først og fremmest sikres ved at forskningsfriheden er garanteret på universiteterne. Det er den som bekendt ikke i samme udstrækning som i en række af de lande, vi normalt sammenligner os med. Der er to velkendte reservationer i den nuværende universitetslov, som forskningsfriheden er underkastet: Institutlederens ledelsesret og universitetets forskningsstrategiske rammer.

Og med universitetsloven fra 2003 er der ikke kollegiale organer, hvor medarbejderne har reel indflydelse på disse to forhold. Der opnås ingen indsigt og

indflydelse via Akademisk Råd, som alene er et orienteringsforum for ledelserne.

For det andet udviser de ansatte faktisk meget stor ansvarlighed. Som udgangspunkt skal universitetsfolket føre undervisning og forskning frem til et højt videnskabeligt niveau. Diverse målinger viser dette er tilfældet. Selv på trods af lave taxametre på en del uddannelser bliver der gennemført undervisning - også de steder, hvor det ikke er muligt at få en ledelse til at være med på et sæt spilleregler for forberedelsesnormer mm. Selv med endnu flere målsætninger i den nuværende universitetsfolk klør overansvarlige lærere på med krum hals.

Man skal helt til Nordkorea for at finde en mere centralstyret universitets- og forskningssektor - det findes vel ikke engang i gamle østlande som Rumænien ...

Endelig er der usikkerheden omkring forskernes motiver. Tilsyneladende opfattes forskerne som noget nær uovervindelige og vel dermed også som potentielt farlige, fordi vi er højpanede og sidder inde med viden og sandheden. Er der andre forklaringer på Videnskabsministerens ulyst til at indgå i kontant debat med universitetsfolket, end at han er bange for ikke at kunne argumentere sin sag?

Og når han så argumenterer i offentligheden, sker det med liberale og økonomiske slagord.

Sidstnævnte kan vel let løses ved at fastholde en sund arbejdsdeling mellem den højere videnskab og den mere dødelige politiske gebet. Det bør være et demokratisk grundvilkår.

Det er altså meget godt med de store forventninger til videnskaben - Barcelona-målsætningen og konkurrenceevnen ej at forglemme - men forskningen er personificeret og udføres ikke af robotter. Derfor er det ikke underligt, at videnskaben og dens udøvere kommer ud i en tillidskrise, når motiver, ansvarlighed og uafhængighed jævnligt søges antastet fra politisk hold.

Og derfor står næste forårs store slagsmål om, hvordan Folketingets evaluering af universitetsloven skal skrues sammen. Det skal ikke være en forkølet rapportering, som fortæller, at den nye topstyrings-ledelse fungerer. Den skal også undersøge, om universiteterne og forskerne nu faktisk har de frihedsgrader og den (økonomiske) uafhængighed, som der hører til et rigtigt universitet.

Bagefter kommer så det næste slagsmål: Revision af universitetsloven med henblik på at der i loven gives rammer med reelle frihedsgrader - som et udtryk for tillid.

Sander undslap 6488 protester

Initiativgruppen bag underskriftsindsamlingen havde skrevet de 6488 signaturer ud på lang papirrulle, som de bagefter rullede ud på Christiansborg Slotsplads. I forgrunden ses lektor Claus Emmeche og den næste i rækken er professor Tom Fenchel

Underskriftsindsamlingen **"For en bedre forskningspolitik"** afleverede i midten af november 6488 protest-underskrifter til Folketingets Videnskabsudvalg. Fysisk blev de overdraget til udvalgsformand Marianne Jelved (R). Den egentlige adressat, Videnskabsministeren, slap for at tage imod protesterne. Sander var nemlig på "klimadiplomati" i Brasilien.

Initiativgruppen var ked af, at ministeren ikke var der personligt til at tage imod underskrifterne: "For det er jo nedslående, at han siden maj som sit mantra gentager, at der ingen problemer er for forskningsfriheden, for friheden er jo indskrevet i loven! Uden at tage alvorligt at folk altså oplever det helt anderledes i praksis, hvad vores underskriftsindsamling viser", fortæller talsmand lektor Claus Emmeche.

I Sanders fravær havde initiativgruppen en

dialog med de tilstedeværende ordførere for V, S, SF, Rad. og Dansk Folkeparti: "Vi resumerede vores fem krav, herunder om genindførelse af rammer med reelt selvstyre og akademisk frihed efter anerkendte akademiske standarder", fortæller Emmeche.

Næste tvist: Hvad skal evalueres og af hvem?

"Der blev spurgt, om der var eksempler på folk, der har fået knægtet deres forskningsfrihed. Vi forklarede, at der findes eksempler på arbejdsplæg fra institutlederen og styring via økonomi, men de eksempler kommer ikke ud i offentligheden, fordi folk ikke tør stå frem".

"Vi fik også forklaret, at det ikke er vores ønske, at 1970-styrelsesloven skal tilbage, som nogle tror. Vi ønsker, at der laves en

model med såvel effektivitet, akademisk selvstyre og medindflydelse. Når det kan kombineres i meget konservative tyske stater, så kan det vel også lade sig gøre i Danmark", spørger talsmanden.

Initiativgruppen er optimister hvad angår den kommende politiske proces: "Minister Sander har markeret, at evalueringen af loven i 2009 kan blive en lukket proces, og han har ikke åbnet for en lovrevision. Så næste politiske slagsmål bliver, hvad der skal evalueres og af hvem? Her er det vigtigt, at Videnskabsudvalget stiller krav om at være med.

Og vi oplevede hos langt de fleste af udvalgets medlemmer forståelse for, at der skal et bedre værn ind for universiteternes selvstyre og for forskningsfriheden. Og det betyder i praksis en lovrevision i 2009 ..."

jø

Flyt til Saudi Arabi

- eller Canada, hvis du går efter høj løn

KU-naturvidenskab – med massefyrring i 2009?

KU-naturvidenskab har gigantunderskud og står måske overfor afsked med 30-70 vip'ere og tap'ere i 2009. Underskuddet er nemlig på mindst 30 mio. – men rygterne svirrer om underskud på helt op mod 70-80 mio. kr.

Det foreløbigt eneste håndfaste tal på 30 mio. stammer fra dekan Nils O. Andersens orientering til de ansatte: Fakultetet har et underskud på 30 mio. kr. og står derfor overfor 'store udfordringer' og 'væsentlige tilpasninger'.

Sådan lød dekanens alarm blot tre dage efter Videnskabsministerens jubel-pressemeddelelse om, at Globaliseringsforliget for 2009 "sikrer fortsat vækst i basismidler til universiteterne og giver bestyrelserne større frihed til at kunne disponere over økonomien i de kommende år" (**pressemøde d. 11. nov.**).

Men så optimistisk ser dekanen slet ikke på globaliseringsfordelingen, for han havde håbet på mange nye millioner, der kunne redde hans budget: "Der er sket et fald i de frie basismidler i forhold til vores forventninger. De nye globaliseringsmidler er i høj grad øremærkede til forudbestemte formål".

Dekanen fortalte ikke, hvor underskuddet er opstået, men han nævnte forskellige kilder: Manglende STÅ-indtægter, fordi studenterne ikke består deres normerede eksamener, især på det store biologiske institut samt på geofag og fysik. Usikkerhed om færdiggørelsesbonus. Påtrængende renoveringsopgaver m.m.

De upræcise udmeldinger fik rygterne til at svirre. Et fortæller således, at dekanen ved et personalemøde havde luftet, at det reelle underskud ikke er 30 mio., men 70-80 mio. kr.

FORSKERforum har forgæves søgt at få dekanens kommentar.

KU's bestyrelse fastlægger KUs totalbudget den 3.dec. Her bliver det formentlig afklaret, hvor stort nat's underskud er - og hvor stort millionunderskud fakultetet selv skal dække.

Begyndelseslønnen er højest i Canada, men de bedste udsigter for en stigende løn igennem karrieren findes i Saudi Arabien.

Det er nogle af opdagelserne i en rapport med lønsammenligninger over 15 lande. Det er bl.a. USA og Canada, Tyskland, England og Frankrig, Australien og New Zealand, Japan og så en række 3. verdens lande med Indien og Kina som de mest interessante. Hvis Danmark skal sammenlignes med nogle, så er det de europæiske lande Frankrig og Tyskland, mens Englands reallønsniveau ligger noget over det danske (**se EU-lønsammenligning i FORSKERforum 210**).

Startløn og toplønninger

Hvad angår startløn, så ligger Canadas i top med 5.200\$ månedligt, fulgt af USA med 4600\$. De europæiske lande ligger i et mellemfelt med ca. 3.400\$. I bunden ligger Indien med 1.150\$ og Kina med bare 680\$ pr. måned. Man forstår, hvorfor den danske regering er så begejstret for kinesisk forskning, kinesiske studerende og forskere.

Hvad angår gennemsnitslønnen, så ligger Saudi og Canada meget tæt med 6.600\$ månedligt, med US-lønninger lige bagved. De europæiske ligger i et mellemfelt med ca.

4.300\$. I bunden ligger Indien og Kina med hhv. 1.500 og 1.200 månedligt.

Hvad angår toplønninger, så ligger Saudi i top med 8.500\$ pr. måned tæt fulgt af Canadas 8.000\$ og USA's 7.400\$. Igen ligger de europæiske i et mellemfelt på ca. 5.000\$ månedligt. I bunden er igen Indien og Kina med ca. 2.000\$ månedligt til deres topforskere.

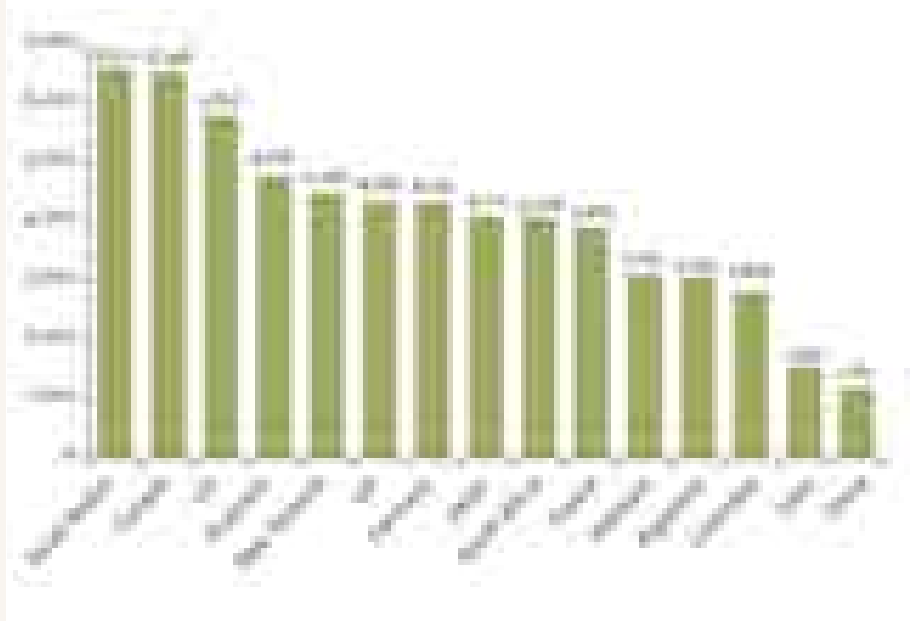
Universitetslærere og gennemsnitsbefolkningen

Rapporten tilbyder ikke en analyse af, hvorfor lønvilkårene er så overraskende favorable i Saudi – og delvis også i Sydafrika.

Gennemsnitligt viser det sig, at akademikere tjener 3,2 gange mere end gennemsnitslønnen for de 17 undersøgte landes arbejdende befolkning. Den største difference er i Indien, hvor akademikerne tjener 8,73 mere end gennemsnittet. I Sydafrika og Colombia tjener de ca. 5,5 gange så meget som menigmand. I Kina 3,47 mere.

Det er derimod overraskende, at en amerikansk universitetslærer kun tjener 1,67 mere end andre faggrupper på det amerikanske arbejdsmarked, hvor løndannelsen som bekendt er meget fri. Men USA's lønforskelle

Gennemsnitslige månedlønnen i udvalgte lande (US\$)

ligger på niveau med Tysklands, Englands og Frankrigs., som er på ca. 1.65.

'Brain drain

På trods af disse nationale lønforskelle så betyder internationalisering og forskermobilitet, at de klogeste hoveder bliver mere og mere bevidste om den internationale lønkonkurrence. Hvis de nationale lønninger i 3.verdens landene ikke kan konkurrere med lønningerne i USA og Canada – og altså Saudi – så vil der ske en "brain-drain".

Det er især et problem for 3.verdens-landene, men også for universiteterne i de vestlige lande:

"Det er korrekt, at fakultetslønningerne i den højtuddannede del af verden er højere end for kolleger i andre dele af verden. Men vores sammenligning af lønninger indikerer, at lønningerne ikke er meget højere end gennemsnittet på arbejdsmarkedet. I lande, hvor en egalitær samfundstilgang er en vigtig kulturel norm, er lønforskel ikke et tema. Men i sammenhænge, hvor akademikere kun tjener gennemsnitligt – og mindre end professionals som læger og ingeniører – på trods af, at de har langt længere skolegang end befolkningsgennemsnittet kan det være vanskeligt at rekruttere og bevare top-talenterne i universitetssektoren", konkluderer rapporten.

Lønstigning igennem karrieren

Hvis man vil opleve lønstigninger i karriereforløbet, så skal man holde sig fra Europa. Her kan det bedst bedst betale sig at tage til Kina og Saudi, for her er forskellen mellem startlønnen og slutlønnen 170 pct. I Argentina er lønstigningen 126 pct. Mens lønudviklingen er relativt flad med kun 40 pct. stigning i europæiske

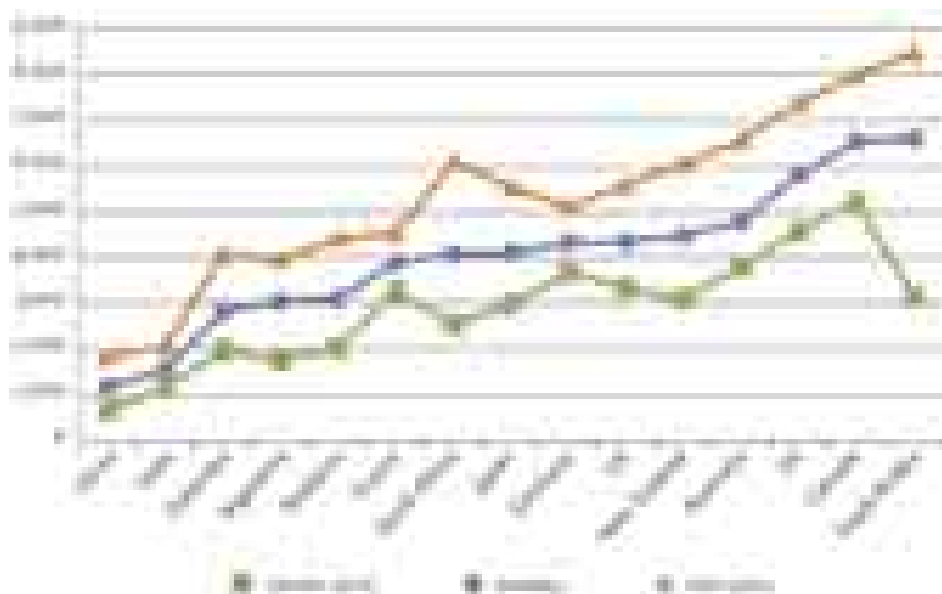
lande som Frankrig og Tyskland.

Rapporten indeholder sammenligninger af start-løn, gennemsnitslønninger og toplønninger. Der skulle være taget hensyn til de enkelte landes prisniveauer, men der fokuseres kun på fastansatte, på trods af at mange akademikere arbejder på årskontrakter. Og analysen inkluderer ikke andre goder, fx pensioner.

jø

Rumbley m.fl.: International comparison of Academic Salaries (Boston College, nov. 2008)

Startløn, toplønninger og gennemsnitslønninger i udvalgte lande (US\$)

Forskningsråd: Afslag til fem ud af seks

Statens forskningspenge siver over i konkurrenceskuffen, og ledelserne kræver mere ekstern finansiering. Forskertid bruges på at søge penge ude i byen

I 2004 fik fire ud af fem afslag fra de frie forskningsråd. I 2008 fik fem ud af seks afslag, jf. forsiden.

Danske forskere tilbringer altså en stadig større del af deres arbejdstid med at formulere ansøgninger om ekstern bevilling af forskningsprojekter. Og det skaber store frustrationer, når forskningstiden bliver afløst af administrativt arbejde, der i værste fald ender som det rene tidsspilde.

”Som forskere har vi været igennem 15-20 års træningsforløb i at danne hypoteser og designe processer. Og så sætter man os til at skrive ansøgninger, der mest handler om at kunne sælge og bygge luftkasteller. Som en kollega formulerede det: ansøgninger handler om, hvordan man når månen med små hop på jorden”.

Sådan siger professor **Ulla Vogel** fra DTU Fødevareinstituttet. Hun fortæller om et ekstremt fokus på tilvejebringelsen af eksterne midler. Som professor føler hun et ansvar for at hendes institut får midler, og derfor bruger hun også meget tid på ansøgninger. Tid, hun hellere havde brugt på forskning.

”Fundraising har intet med forskning at gøre. Der er meget vundet med at få forskere til at formulere en projektbeskrivelse. Men når man har fået afslag, så sidder man og retter den til i forhold til andre steder, gør den lidt mere lækker og så videre. Og det har intet med forskning at gøre – det er rent salg”, siger Ulla Vogel.

91-151 timer årligt

Udviklingen er en konsekvens af den jævnt stigende andel af forskningsfinansieringerne, der bliver lagt ud til fri konkurrence som puljer i forskningsrådene. Det har skabt et større pres på forskerne for selv at søge bevillingerne til deres projekter.

I en undersøgelse fortæller over halvdele af de adspurgte forskere, at de er blevet mere afhængige af ekstern finansiering (Magisterbladet, se s. 8-9). En Vilstrupundersøgelse fra 2006 fortalte, at forskere fra bare i treårsperioden 2003-05 måtte skrive 25

procent flere ansøgninger og brugte 30 procent mere tid på ansøgninger. I 2005 brugte universitetsforskere i gennemsnit 91 timer på at søge, mens sektorforskere brugte hele 151 ud af et arbejdsår. Og de tal er formentlig ikke blevet mindre, med en voksende konkurrenceudbydelse.

Dette er ikke overraskende, hvis man ser på fordelingen mellem de af statens forskningsbevillinger, der gives som basismidler, og de, der skal søges i indbyrdes konkurrence. I 2004 var forholdet i procent 65-35, men på kun fire år er det ændret til 55-45, som er den procentfordeling som også gælder for 2009.

Store ansøgninger tager 30-40 timer

Så politikerne har gjort deres til at sende danske forskere ud i fundraising-branchen. Men oven i det kommer altså også et større pres fra fakultetsledelserne om at sikre sig midler fra private fonde og særligt de store EU-kasser.

Karsten Kristiansen er leder af Biologisk Institut, KU, og en af dem, der med en vis ret kunne skrive fundraiser i parentes på sit visitkort. Han anslår selv, at han på årsbasis medvirker i 50 ansøgninger, hvoraf han selv skriver en tredjedel. De største af dem kan nemt trække 30-40 timer, og heraf er det ikke mange timer, der går med forskningsmæssige overvejelser. Det er administration, der sluger tiden.

”Vi bruger fantastisk meget tid på detaljerede budgetter, der rækker 3-5 år ud i fremtiden. Man skal jo fremskrive løn og så videre, og tallene skal brydes op mellem de forskellige finansieringskilder, der er på projektet”, fortæller Karsten Kristiansen.

Aarhus: EU's komplekse ansøgninger

John Westensee er leder af Forskningsstøtteenheden på Aarhus Universitet. Hans oplevelse er også, at ansøgninger bliver mere og mere komplekse.

”Det gælder først og fremmest EU, men også de større danske kasser. Man skal skrive mere om ledelsesopbakning og strategi, og i

forhold til EU skal man redegøre for effekten af projektet om mange år. I gamle dage var det lettere – man beskrev bare et forskningsprojekt. I dag skal man se på, hvad hr. og fru Hansen får ud af det. Men det kan være svært at give håndfaste meldinger om så mange arbejdspladser, eller at så mange mennesker får det bedre”, siger John Westensee.

lh

Ekstern finansiering betaler specialer

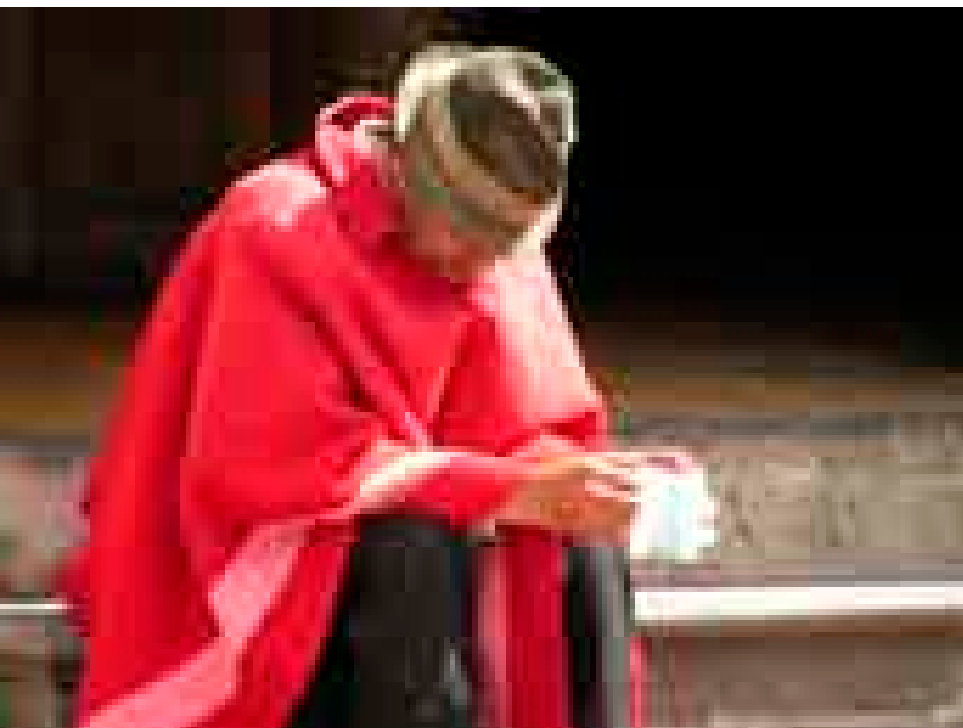
Når leder på Biologisk Institut, KU, Karsten Kristiansen søger eksterne midler, er det ikke kun for at lave banebrydende forskning. Det er også nødvendigt for at kunne uddanne specialestudierende. Ved et molekylært speciale kan omkostningerne til kemikalier nemt ligge op i 100-150.000 kroner, hvilket er langt mere, end de studerende udløser i finansiering.

For at få omkostningerne betalt, lader Karsten Kristiansen specialerne indgå i forskningsprojekter, hvorfor han kan søge pengene som forskningsbevillinger. Men med de øgede krav til hurtig gennemførelse frygter Karsten Kristiansen, at specialeprojekterne bliver så kortvarige, at man ikke kan kalde dem forskning, og dermed ryger den mulighed for finansiering.

”Jeg har gjort opmærksom på problemet, men svaret har været, at så må vi jo prioritere anderledes. Konsekvensen bliver naturligvis billige projekter. Men til dem, der taler om ’forskning i verdensklasse’ må vi jo så sige, at man vinder ikke formel 1 i en veteranbil”.

Fundraising

Der er voksende konkurrence om forskningspenge, og fundraisere skal medvirke til at hale penge hjem. Og professionaliseringen af søgningen betaler sig, forlyder det

ANSØGNINGSRÆS - forskerkonkurrence og fundraising eller tiggeri...

Forskere skal forske – fundraisere skal rejse penge. Den erkendelse vækker større og større genklang på de danske universiteter. Og det er tørre tal, der taler. Når universiteterne ansætter en medarbejder, der dedikeres til at støtte op om forskernes fonds-ansøgninger, så stiger omsætningen langt ud over medarbejdernes løn.

På SDU ansatte man sidste år to personer til at støtte op om fondsansøgninger på Institut for Biokemi og Molekylerbiologi. Enheden var tænkt som et pilotprojekt og blev kaldt 'Square One'. Det viste sig at være en rigtig god ide. Ifølge rektor **Jens Oddershede** har de to ansatte resulteret i en stor stigning af eksterne midler til instituttet.

Det har foreløbig fået SDU til at ansætte yderligere en person på Teknisk Fakultet, og Sundhedsvidenskabeligt Fakultet har også en ansættelse på vej. Oddershede regner desuden med, at der også vil komme tilsvarende stillinger på de to øvrige fakulteter.

"Vi er i en situation, der er under forandring. Vi kan se, at vi fremover skal søge en større del af forskningsmidlerne i konkurrence. Det giver en øget konkurrence mellem universiteterne, og derfor tænker vi alle i, hvordan vi kan opruste", fortæller han.

Ti ansatte på Aarhus-hospital

På Århus Universitetshospital oprettede man for seks år siden Forskningsstøtteenheden til at hjælpe forskerne med at søge om midler. Da kontoret blev oprettet fik hospitalet typisk 250 forskellige forskningsbevillinger årligt. I dag er tallet 8-900 og indtægterne

er 3-4 gange større. Den åbenlyse succes fik for nogle år siden AU til at gøre Forskningsstøtteenheden til serviceorgan for hele universitetet. I dag har kontoret på ti mand, og der er netop bevilget penge til 2-3 yderligere ansættelser.

"Det er helt tydeligt, at der er kommet et større behov. De seneste to år er flere og flere begyndt at bruge os. Det skyldes forskellene mellem de forskellige ting. En forklaring er, at universitetsledelsen presser hårdere på for at få forskerne til at søge mere. En anden er, at nogle ansøgninger bliver mere og mere komplekse. Det gælder først og fremmest EU-ansøgninger, men også til nogle af de danske kasser", fortæller **John Westensee**, der er leder af Forskningsstøtteenheden.

De ti medarbejdere på kontoret er inddelt i faglige områder, så forskerne kommer til at samarbejde med de samme personer omkring ansøgningerne. De blander sig ikke i det faglige indhold, til gengæld kan de aflaste meget omkring mere formelle krav, for eksempel beskrivelsen af forskningsprojektets management-struktur.

"Det er svært at gøre op, hvor meget vi aflaster, men specielt på de store ansøgninger til EU-midler kan vi spare forskeren for rigtig meget tid. Og det har også fået flere mod på at prøve kræfter med EU-ansøgninger", siger John Westensee.

Professionelt støtteapparat

Men ifølge professor Karsten Kristiansen er det også på høje tid, at danske universiteter begynder at skærpe sig i forhold til at give

forskerne et mere professionelt støtteapparat. Og der er stadig et stykke vej, før vi når international standard.

Karsten Kristiansen er leder af Biologisk Institut, KU. Tidligere var han ansat på SDU, og her nød han godt af Square One-enheden.

"Danske universiteter er ikke gode nok til at supportere forskere i deres ansøgning om forskningsmidler. Jeg kender selv til en del udenlandske universiteter, der har professionelle afdelinger og gør det bedre", siger han.

"Det er enormt kompetente mennesker, og de var til ufattelig stor hjælp. De var gode til formalia i ansøgninger og havde et godt overblik over de forskellige fonde, som vi forskere kan have svært ved at holde styr på. Jeg har sagt på mit eget institut, at vi må få en tilsvarende enhed. Sådan et kontor ville kunne tjene sig selv hjem mange gange", siger Karsten Kristiansen.

KU på vej mod fundraisere

På Københavns Universitet kan man dog søge hjælp centralt i Forsknings- og innovationsenheden, hvor 5-6 medarbejdere assisterer først og fremmest med EU-ansøgninger. Ifølge kommunikationschef Jasper Steen Winkel går man her med tanker om at oprette en ny fundraising-enhed, der dog primært skal beskæftige sig med at skaffe finansiering af bygninger, arrangementer mv.

Selvom Aalborg Universitet hører til blandt de mindre i klassen, har man her fået opbygget et omfattende støtteapparat omkring søgning af forskningsmidler. AAU Kontor for Forskning og Projektledelse har 14 ansatte – heraf er 3½ stilling fuldtidsbeskæftigede som fundraisere, mens resten assisterer som administrative projektledere på forskningsprojekter. Desuden har kontoret en mand i Bruxelles, der lobbyer for EU-forskningsmidler.

"Han fanger projekterne dernede, holder øje med forsknings-konsortier, der dannes, og så har han god kontakt til industrien. Det har åbnet vores øjne for adskillige projekter, vi har kunnet deltage i", fortæller Lone Grøndahl Kristiansen, der er fundraiser på kontoret.

På RUC har området ikke affødt de store satsninger. Kun en enkelt person har fonds-ansøgninger på sin jobbeskrivelse, ellers henvises der til administrativ hjælp på de enkelte institutter.

lh

Fifs til forskningsansøgningen

Fire ud af fem ansøgere fik afslag hos forskningsrådene. Men hvad kan der rettes op på i ansøgningen, lyder spørgsmålet til en censor og en konsulent

Kan du forklare din institutleder, hvad dit forskningsprojekt går ud på?

Hvis svaret er ja, så er du godt på vej til at lave en god ansøgning om forskningsbevillinger. Fagsprog på et for højt niveau, er nemlig et af de hyppigste problemer når forskere skal formulere ideen bag et projekt, de gerne vil have penge til.

”Hvis ingen kan forstå det, får projektet ikke støtte. Der skal ikke være alt for mange videnskabelige formuleringer. Det er ikke fordi, man skal skrive til sin mormor – så lavt behøver niveauet ikke være. Men det skal heller ikke være i et sprog, der retter sig til ens fagfæller på det specifikke område, eller som om det var en videnskabelig artikel. Skriv for eksempel, som om det var din institutleder, der skal læse det”.

Sådan siger **Marcel Somers**, der er formand for Forskningsrådet for Teknologi og Produktion (FTP) – et af de råd, som står for at fordele de cirka 1,2 milliarder kroner, der i år var i kassen hos Det Frie Forskningsråd. Han tager selv rundt på informationsmøder og fortæller om, hvordan den gode ansøgning skrues sammen, og sprogniveauet er således en af de ting, han nævner.

Aalborg: Tre-fire hjælpere

Sproget er også et af de tilbagevendende punkter, man slår ned på i Aalborg Universitets Innovationskontor. Her sidder 3-4 personer på fuld tid og hjælper universitetets forskere med ansøgninger. En af dem er **Lone Grøndahl Kristensen**.

”Problemet er, at de skriver for specialiseret. Når vi får ansøgningen ind, oplever man ofte, at den er skrevet så specifikt og specialiseret, at ingen uden for deres eget felt kan læse den. Ganske vist er rådsmedlemmerne dygtige folk, men de kommer fra hver deres specifikke faglige områder, så det skal ikke være alt for højt niveau. Så vi har tit en opgave i at tage formuleringen ned, hvor den er mere salgbar,” fortæller hun.

Ifølge Grøndahl kan man tydeligt mærke, at nogle har stor erfaring med projektansøgninger, mens andre er novicer. Men det gør ikke nødvendigvis ansøgningen bedre, at den er skrevet med rutine: ”Senior-professorerne skriver mange ansøgninger, men det er ikke nødvendigvis de bedste. Vi har erfaringer med yngre forskere, hvor vi har fået rigtig gode resultater. Måske fordi de er lidt mere ydmyge og lydhøre over for måden, man gør det på,” siger hun.

CV'et betyder

Man kommer dog ikke uden om, at et velklædt CV er et rigtig godt lirkemiddel, når der skal åbnes pengekasser. Derfor må fundraiserne på AAUs Kontor for Forskning og Projektledelse af og til sende unge, håbede forskere hjem med besked om at få lidt mere kød på karrieren, før de gør de stiller sig i kø til de store uddelinger.

”Der skal et ordentligt cv til – både på EU-plan og i de nationale forskningsråd. Det handler i høj grad også om projektledelsesprofilen. Tror de ikke på, du er en god projektleder, så får du ikke pengene. Så vi forsøger i høj grad at få yngre forskere til at lave karriere-planlægning, så de kan opbygge et cv, der giver pondus i projektansøgningerne. Men vi har også eksempler på yngre forskere, der henter EU-midler hjem på et stort benarbejde,” siger Lone Grøndahl.

Marcel Somers bekræfter, at der skæves en hel del til den personlige profil, der udelingerne besluttes: ”Vi ser på om det er en god person – en god kandidat. Og det afspejler personens CV. Derfra vurderer vi også, om projektet er for ambitiøst, eller vedkommende kan magte det”.

Formalia skal være i orden

FTP stiller en række formelle krav til ansøgningerne om for eksempel redegørelse for projektets forskningsområde og budgettering. Men jævnlige kommer der ansøgninger, hvor formalia ikke er i orden.

”Vi oplever mange gange at der ikke bliver redegjort ordentligt for de videnskabelige udfordringer – er det en udredelsesopgave eller forskning? Vi støtter ikke udvikling og udredning, og det skal ikke være en gættekonkurrence, hvad vi har med at gøre,” siger Somers.

Et problem kan også være, at der ikke er

en realistisk sammenhæng mellem det beløb, der søges, og projektets omfang. Det kan være begge veje – at man har søgt for lidt eller for meget. Hvis rådet vurderer dette, betyder det som regel også afslag.

”Det skal ikke kun være godt, det skal også være gennemtænkt. Vi kunne selvfølgelig vælge at tildele det beløb, vi synes var passende, men så ville vi føle, at vi har ændret projektet, og det er imod vores principper, som er, at projektlederen skal have hele beløbet, hvis det er et godt projekt,” siger Somers, der dog bemærker at kvaliteten af ansøgningerne er stigende, efter FTP er begyndt at informere ved møder og på nettet.

Budgettet

De mere formelle sider af ansøgningerne er også der, hvor AAUs Kontor for Forskning og Projektledelse giver et nap med, når forskere i Aalborg søger penge. Ved ansøgninger til danske fonde er det især opstillingen af budgetterne, der kan give problemer for forskere, der ikke kender teknikken og regnskabsreglerne.

Men de administrative byrder bliver for alvor store, når det handler om ansøgninger til EUs rammeprogrammer, hvor der er omfattende krav til projekterne, blandt andet, at projekt-konsortiet har deltagelse fra mindst tre lande.

”Det er ikke gjort med at lave en god projektansøgning. Man skal have nogle andre dygtige folk og partnere i konsortiet, det kigger de også på, så det er ikke gjort med bare at trække sine egne venner ind,” fortæller Grøndahl Kristensen, der kan trække på sine kolleger i AAU Innovation, med henblik på at hjælpe forskerne med at finde gode projektpartnere.

Rådsformand: Ingen politik i forskningsrådene

Når de mange millioner under Det Frie Forskningsråd skal deles ud, sidder der en lang række fagfolk i hvert af de fem fagråd og bliver dommere over deres kollegers forskningsmuligheder.

Det skaber uundgåeligt mange spekulationer om personlige, politiske og strategiske kriterier, som de enkelte medlemmer lægger for dagen.

Formanden for FTP **Marcel Somers** afviser dog blankt enhver spekulation om andre dagsordener end de rent faglige – i hvert fald i hans råd.

”Der er kun faglige argumenter på bordet. Ingen politik, ingen skjulte dagsordener. Jeg ved, det lyder utopisk, men sådan er det”, siger han.

Det betyder således også, at rådet ikke søger for at fordele midlerne ligeligt mellem landsdele eller fagområder eller skeler til særlige grupper af forskere: ”Overhovedet ikke. Vi ser ikke på om Århus får lige så meget som København, eller om der er noget til kvinder. Vi har så få midler at gøre godt med, så der er ikke plads til særlige hensyn”, siger Marcel Somers.

Forbehandling

Forskningsrådet for Teknologi og Produktion har 22 medlemmer. Når rådet modtager en ansøgning, bliver den tildelt to af de medlemmer, der fagligt er tættest på forskningsområdet, og de får rollen som forbehandlere af ansøgningen. Rådsmedlemmerne læser alle ansøgninger, men de to forbehandlere har til opgave af fremlægge ansøgningen ved rådsmødet, hvor de øvrige medlemmer kan stille kritiske spørgsmål om projektet til forbehandlerne.

Derefter beslutter rådet i fællesskab, om projektet skal have støtte, og det sker ifølge Marcel Somers som regel uden de store sværds slag og uden nogen former for forhandlinger: ”Nej, vi forhandler ikke. Det er min opgave som rådsformand, at sørge for, at der kommer et kompromis, som alle kan finde sig

i. Det lykkes altid, også uden at folk er meget uenige”, fortæller han.

Og nepotismen?

Når FTP holder informationsmøder, bliver rådsformanden jævnligt konfronteret med mistanken om, at pengene først og fremmest går til rådsmedlemmernes egne venner og kolleger. Men den skepsis mener han er skudt helt forbi.

”Jeg undgår helst selv at søge, og hvis der kommer ansøgninger fra folk, jeg har et godt forhold til – eller et dårligt forhold til – så tager jeg konsekvensen og går uden for døren. Den disciplin må både jeg, og de andre rådsmedlemmer have. Og hvis det en sjælden gang sker, at et medlem ikke er i stand til at vurdere sin egen habilitet, tager jeg en snak med vedkommende”, siger Marcel Somers.

lh

Dette bedømmes ansøgningen på

Forskningsrådet for Teknologi og Produktion har følgende kriterier, som ansøgningerne vurderes ud fra:

- Videnskabelig kvalitet – skaber det fremskridt og ny viden?
- Ansøgers kvalifikationer – er cv'et i orden?
- Relevant i relation til FTP – relevant videnskabsområde?
- Gennemførlighed – er ressource- og budget-forhold i orden?
- Resultatformidling – videnskabelige artikler eller andet?
- Andet – medfinansiering, forskeruddannelser, etik?

(Kilde: 'Den gode ansøgning' på www.fi.dk)

Ranking: Overraskende topkarakter til danske uddannelser

Australien, England og Danmark har de bedste videregående uddannelsessystemer. I disse lande findes det bredeste optag af studerende uden at der sker en sænkning af uddannelses-standarden. På såvel optag som gennemførelse af uddannelserne står disse lande godt. Derimod har Tyskland, Østrig og Spanien de mindst effektive systemer.

Det fortæller den liberale tænketank 'The Lisbon Council' i en netop offentliggjort rapport, som sammenligner vilkårene i 17 lande.

Danmark scorer overraskende højt på faktorer, som ellers er omdiskuterede: Danmark er angiveligt gode til at bryde den sociale arv (i unges uddannelsesvalg). Danmarks grundskole-kvalifikationer (jf. PISA) slet ikke er så langt fra, hvad universitetet kræver. Endelig er Danmark også gode til at tiltrække udenlandske studerende m.m.

Rapportens succeskriterier er

- evnen til at optage et bredt socialt spekter af studerende (bryde med den sociale arv)
- høje gennemførelsesrater
- at give arbejdsmarkeds-relevante færdigheder.
- attraktivitet for udenlandske studerende (hvor Danmark indtager en 6. plads idet hver 10. studerende i 2005 angiveligt skulle være en udlænding)
- efteruddannelsesstilbud
- fleksibilitet i systemet, målt på hurtig omstillingsevne i forhold til arbejdsmarkedet, og på hurtig omstilling til EU's internationaliseringskrav (Bologna-processen).

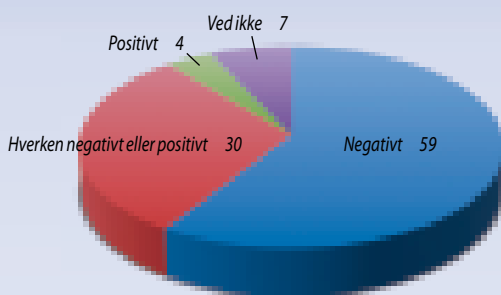
Rapporten siger, at dens analyse er baseret på output fra systemerne, og at dette fortæller om "kvaliteten og antallet af graduates, som systemet producerer og om erhvervsrelevansen i uddannelserne, som svar på de sociale og økonomiske udfordringer, vi står overfor". Det fremgår ikke, hvor rapporten har hentet sine data fra eller hvordan de er summeret.

(The Lisbon Council: University Systems Ranking, 18.nov.)

Universitetsforskere: Ringere

Universitetslov og styring via forskningsbevillinger har givet mindre forsknings
Det svarer til vores oplevelse, siger talsmand for den store un

1. Hvordan har universitetsloven 2003 påvirket dine forskningsvilkår?

Næsten to ud af tre forskere ved universiteterne mener, at universitetsloven fra 2003 har forringet deres forskningsvilkår (se fig. 1). Hver tredje oplever, at loven har påvirket deres forskningsfrihed negativt (se fig. 2). Og hver tredje oplever, at forskningsstrategier påført ovenfra har forhindret dem i at forske i selvvalgte emner.

Det viser en enquete, som Magisterbladet har lavet blandt 400 universitetsforskere, især fra naturvidenskab og humaniora. Samlet fortæller enqueten om en lurende utilfredshed med de ændrede vilkår siden 2003.

Det er helt i overensstemmelse med den underskriftsindsamling, som en initiativgruppe fra Københavns og Roskilde Universiteter satte i gang i maj måned. De protesterede mod de forringede frihedsrammer og stillede krav om genindførelse af rammer med reelt selvstyre og akademisk frihed efter anerkendte akademiske standarder. Siden lykkedes det dem at indsamle 6488 underskrifter fra sympatisanter. Og de underskrifter blev overrakt forleden til Folketingets Videnskabsudvalg.

Forbavsende så hurtigt styring står igennem

"Svarene på enqueten giver udtryk for utilfredshed og foruroligelse. Det svarer meget godt overens med vores oplevelse, som motiverede os til at sætte underskriftsindsamlingen i gang", fortæller sociologi-professor Heine Andersen som en slags talsmand for underskriftsindsamlingen.

"Svarene er ikke sensations-skabende, men udtryk for at der er sket nogle ændringer, som har påvirket frihedsrammerne med ringere vilkår for den frie forskning. Der er kommet et snævrere handlerum. Der er blevet et stærkere pres om at rette ind efter overordnede strategier. Påvirkningen udefra – politiseringen – er blevet større".

Men sociologiprofessoren er alligevel forbavset over, at de strukturelle ændringer har sat sig igennem på så få år, fra 2003-2008:

"Det tager trods alt nogen tid at imple-

mentere en reform. Og flere steder er det kun 2-3 år siden, der blev ansatte dekaner og institutledere. Alligevel kan mange allerede nu registrere effekter. Folk oplever, at den politiske styring udefra eller ovenfra er blevet stærkere over en kort årrække".

Autonomi og forskningsfrihed

Ifølge internationale standarder så er det vigtigste aspekt ved forskningsfriheden forskerens ret til selv at vælge og udpege sit forskningstema:

"Et universitetssystems frihedsgrader kan måles på, hvor frit forskerne står. Frie forskere skal have retten til at beskæftige sig med det, som de ud fra deres faglige ekspertise udpeger som det mest interessante eller det som tidligere forskning udpeger som de største problemer. Men i det danske system er der en række begrænsninger: Institutlederens pålæg. Institut-strategier. Undervisningspres. Eller hvor er der et forskningsprogram, som man kan få penge hos. Osv.", siger professoren.

Alle disse faktorer skal man indrette sig på i praksis: "Formelt og udefra kommer det altså til at se ud som om forskerne har valgt frivilligt, men svarene i enqueten kunne tyde på, at de vælger på bundne faktorer. Hvis de selv skulle have valgt, havde forskningsvalget været anderledes".

Friheden er hverken formel eller reel

Danske universiteter har formelt forskningsfrihed, står der i loven?

"Forskningsfriheden er nævnt i loven, ja,

men kun som hensigtserklæring, som ledelsen skal søge at værne om. Det er ikke en formelt sikret rettighed. Og realiteten er, at der ikke er noget værn om forskningsfriheden og autonomien. Værnet er overladt til ledelsen, og det betyder i praksis, at frihedsgraderne styres af institutlederen, som igen styres af dekanen osv.", siger sociologiprofessoren, der blandt sine faglige specialer har videnssociologi, moralfilosofi og videnskabsteori.

"Og universiteterne stilles overfor stadig mere detaljerede krav og styringsredskaber, som jo smitter af som krav på institutlederen. Det giver sig tydeligst udtryk i de såkaldte 'udviklingskontrakter', målkontrakten som indgås mellem universitetet og Videnskabsministeriet. Selve termen udviklingskontrakt er et af forskningspolitikens mange eksempler på rutinepræget og fantasiløse new speak".

Udviklingskontrakterne: Forskningsfriheden fordufter

"Kontrakterne er alt andet end kontrakter, snarere leder de tanken hen på centralistisk planøkonomi. De har indføjet et væld af detaljerede krav, angiveligt frivilligt udformet af universiteterne, men indføjet efter ministerielle krav", mener sociologiprofessoren.

"Det farlige i disse udviklingskontrakter er, at de på universitetet oversættes til fakultetskontrakter og til institut-kontrakter af dekaner og institutledere. Og i denne proces detaljeres kravene, og antallet af krav mangedobles nedad. Og i den proces så fordufter spørgsmålet om forskningsfriheden, som dermed slet ikke indgår i ledelsesstrategien.

6488 underskrifter overrækkes af lektor Claus Emmeche til Marianne Jelved (rad) udenfor Videnskabsudvalgets mødeværelse. Imellem ses professor Tom Fenchel og man kan lige skimte lektor Birger Steen Nielsen. De tre til venstre er studenter Jan Nejd, Mattias Friis Jørgensen og Pia Mejdabl Daubjerg. Den smilende person til højre er socialdemokratiets ordfører Kirsten Brosbøl.

frihedsrammer

frihed og autonomi, fortæller enquete.
underskriftsindsamling

I de kontrakter, jeg kender, er det svært at få øje på, hvad der konkret gøres for at sikre forskningsfriheden. Derimod er det let at få øje på elementer, der trækker i modsat retning – fx krav om at folk skal forske indenfor bestemte temaer, at forskningen skal foregå i grupper, indførelse af incitamenter til at skaffe eksterne midler og til at publicere i bestemte medier osv.”

Møder bruges til at tolke kommunikation ovenfra eller udefra

Det er ikke til at aflæse af svarene, hvad der mere præcist er kilden til forskernes utilpashed. Men professoren mener, at en nærliggende overordnet tolkning er, at forskerne mødes af flere og flere signaler, incitamenter og presmekanismer for at skulle lægge sig tæt op ad ovenfra dikterede strategier og søgemønstre.

”Politikerne sagde de ville indføre mere topstyring og beslutningskraftig ledelse, bl.a. for at formindske administration og møder. Men resultatet er blevet noget andet. Møder bruges i dag til at informere om beslutninger truffet højere oppe, snarere end til kreativ og produktiv faglig ideudveksling. Og der kommer langt flere forskningsstrategier og programmer oppefra og udefra, som institutterne skal implementere. Og det har faktisk ført til, at mellemledere og menigmand i det daglige bruger meget tid på at tolke i kommunikationen. Man prøver at udrede og forklare, hvad de øvre niveauer mener og ønsker. Det er diametralt modsat tidligere, hvor strategier blev skabt nedefra”, siger professoren.

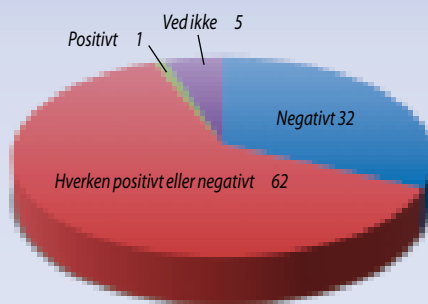
Og det er svært at melde sig ud af disse presmekanismer:

”Der er altså et større pres for at man skal forholde sig til strategier og økonomi. Og vel kan en forsker sige, at han godt kan klare sig for sin basis-bevilling og ikke behøver at supplere med eksternt finansierede projekter eller at deltage i større forskningsgrupper. Men på mange områder er det en nødvendighed at skaffe midler udefra, hvis man vil være med på sit felt. Og der ligger en miljøforventning om, at du indgår, for ellers hedder det, at du ikke er engageret i instituttets forskningsmiljø”.

Overtilpasning fra universitetsledernes side

”I mine øjne sker der en overtilpasning fra universitetets side. Universitetets ledere klapper hælene sammen, når der kommer noget ovenfra. Når universitetsledere ikke agerer som selvstændig aktør, så bliver universitetets autonomi jo illusorisk. Bestyrelserne har kørt en meget ”tilpasningsvenlig samarbejds-

2. Hvordan har universitetsloven 2003 påvirket din forskningsfrihed?

linje”, siger han.

”Lederne giver ikke bare politikere og embedsmænd, hvad de gerne vil have, men mere til. Man har talt om, at universitetsloven skulle sikre handlekraftigt ledelse. Realiteten er, at man har fået embedsmandsstyre, hvor laveste fuldmægtig i Videnskabsministeriet står over rektorerne. Det er gammelt videt fra organisationsteorien, at et hierarkisk topstyret system skaber forsigtig og tilpasningsorienterede ledere på niveauet under den politiske topledelse.”

Hvorfor protesterer lederne ikke?

Et eksempel på ”overtilpasning” er de såkaldte udviklingskontrakter: Heri indgår som et succeskriterium, hvor meget omtale institutionerne og forskerne får i den offentlige debat:

”Nogle steder har det medført, at de ansatte belønnes pekuniært for at skrive i dagblade mv. – og det uanset hvilke udgydelser, de måtte bringe til torvs. Det er jo et fuldstændig grotesk kriterium for kvalitet i den akademiske verden. Og jeg kan ikke forstå, hvordan sådan noget kan snige sig ind i en udviklingskontrakt, uden at de ansvarlige ledere protesterer. Det samme gælder jo ministeriets afskaffelse af gruppeeksamen: Hvorfor protesterede universitetsbestyrelserne ikke samlet over dette åbenlyse indgreb i universiteternes faglige selvstyre?”, spørger han.

Hvorfor protesterer universitetsledelserne ikke?

”Det må du da spørge dem om. Passiviteten er vel en taktisk opførsel i forventning om efterfølgende belønninger. De formoder, at det tjener universiteterne bedst med en ubetinget samarbejdsline. Det har bare ikke givet gode resultater. Universitetsledelserne er jo i hvert fald ikke belønnet med flere penge og mere autonomi ved oktobers bevillingsrunder – men der er da små tegn på, at nu begynder universitetstoppet at protestere mod den ekstreme styring”.

j

j

Rituel forskerbrok?

Over halvdelen af universitetsforskerne oplever, at deres frihedsrammer er blevet indskrænket efter at universitetsloven blev indført i 2003. *Men Videnskabsministeren vil måske sige, at forskere aldrig stiller sig tilfredse – det er en brokkekultur, uanset hvor godt han gør det for dem?*

Heine Andersen slår en hjertelig latter op før han svarer:

”Vores protest mod den herskende forskningspolitik er altså lavet af oprigtig bekymring for den frie forsknings forringede vilkår. Og det bør politikerne tage alvorligt. Politikerne burde tage alvorligt, hvad ’fri forskning’ er og hvilken værdi, den har for samfundet.

Det er klart at der skal foregå politiske prioriteringer hvad angår strategisk og anvendt forskning, men hvad angår banebrydende grundforskning er forskerne indenfor de enkelte områder de eneste, der har forudsætninger for at vurdere, hvor de nye væsentlige resultater er at finde. Derfor er frihed til at vælge emne afgørende.

Forskningsfrihed er også frihed til at publicere. Det giver den bedste kvalitetssikring gennem åben kritisk granskning, og også den bedste og hurtigste spredning. Derfor er forskningsfriheden en funktionelt uomgængelig forudsætning for videnskabers vækst”.

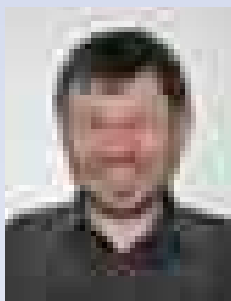
Forskningsfrihed ikke et personligt privilegium

”Forskningsfrihed er ikke et personligt privilegium for universitetsforskere; en ret til at lave, hvad man har lyst til. Det er en forudsætning for, at forskere udomatisk og pluralistisk kan stille nye værdifulde spørgsmål og måske finde nogle svar. Forskningsfrihed er anti-fundamentalisme, for der kan stilles spørgsmål ved alt og det skal kunne publiceres – selv om resultatet viser sig at være skingrende forkerte, men så lærer vi jo af det”, siger professoren.

”Og så understøtter forskningsfrihed demokratiet. Et pluralistisk samfund skal have instanser som er nysgerrige, kritiserer og søger sandheder. Du kan vel ikke forestille dig et demokrati uden reel forskningsfrihed, med forskere som har ret til at søge og udtale sig?

Om omvendt: Hvis forskningsfriheden forsvinder, så har du jo ikke længere et demokrati ...”

Se enquete næste side.

Bundne opgaver kan jo fortolkes på forskellige måder. Den mest drastiske er, at institutlederen dikterer forskningstemaer, som forhindrer én i at forske i det, man selv synes er det mest påtrængende. Der kan 'rådgives' med mere eller mindre håndfaste pålæg

Professor Heine Andersen

Institutlederen kan pålægge medarbejdere at løse bestemte opgaver. I den tid, hvor de videnskabelige medarbejdere ikke er pålagt sådanne opgaver, forske de frit inden for universitetets forskningsstrategiske rammer"

(Universitetslovens par. 17. stk. 2)

Den enkelte forsker har forskningsfrihed inden for sit faglige ansættelsesområde med de forpligtelser, der følger af et ansættelsesforhold. Den enkelte forsker har således frihed til at vælge metode, fremgangsmåde og emne inden for universitetets forskningsstrategiske rammer, som fastlagt i udviklingskontrakten"

(Lovbemærkning til par. 17. stk. 2)

Institutlederen skal være orienteret om – og godkende – medarbejderes aftaler om varretagelse af eksternt finansierede forskningsprojekter

(Lovbemærkning til par. 17. stk. 2)

Hver anden forsker oplever, at bundne opgaver har givet dem mindre tid til at forske i selvvalgte emner efter indførelse af universitetsloven i 2003. Over halvdelen oplever, at deres universitet har valgt forskningsstrategi, som stemmer overens med de politiske signaler fra politikere og embedsmænd. Og halvdelen oplever, at de er blevet mere afhængige af eksterne bevillinger for at kunne forske.

Det fortæller en enquete, som Magisterbladet har lavet blandt 400 universitetsforskere, især fra naturvidenskab og humaniora.

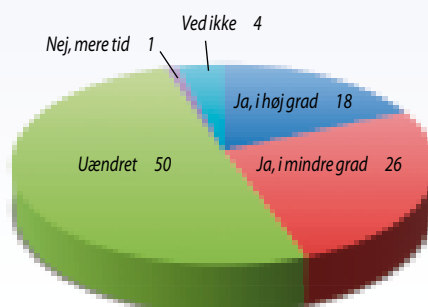
Det er ikke til at aflæse af svarene, *hvad* der mere præcist er kilden til forskernes oplevelse. Men sociologiprofessor Heine Andersens mener, at den nærliggende overordnede tolkning er, at forskerne mødes af flere og flere signaler, incitament og presmekanismer for at skulle lægge sig tæt op ad ovenfra dikterede strategier og søgemønstre. Dermed oplever de klart at frihedsgraderne indsnævres.

Bundne opgaver begrænser spillerum

En central indskrænkning, som har fået praktisk betydning i de nye forskningspolitiske strukturer er, at forskerne ikke frit vælger deres forskningstema. De kan kun vælge frit inden for instituttets forskningsstrategiske ramme og kun, hvis institutlederen ikke har pålagt dem andre opgaver.

Og nu fortæller halvdelen af forskerne så til enquete, at bundne opgaver i høj grad eller i mindre grad har givet dem mindre tid til at forske i selvvalgte emner (fig. 3).

3. Har bundne opgaver givet dig mindre tid til at forske i selvvalgte emner efter 2003?

"Bundne opgaver kan jo fortolkes på forskellige måder. Den mest drastiske er, at institutlederen dikterer forskningstemaer, som forhindrer én i at forske i det, man selv synes er det mest påtrængende. Der kan 'rådgives' med mere eller mindre håndfaste pålæg. Vi har mig bekendt ingen konkrete, offentligt kendte, eksempler på den konflikt, for ingen står frem og fortæller om dem, fordi

Enquete: /

Hver anden forsker o

Det skyldes forskningsstyring via en bland

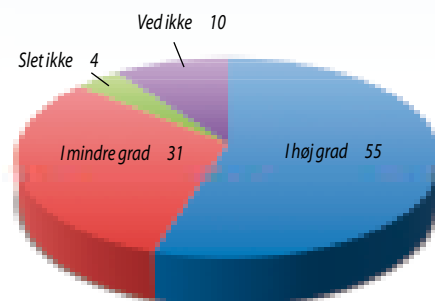
det er for risikabelt at eksponere den slags. Eller også er forklaringen den simple, at forskerne resignerer og følger sig for pres eller 'rådgivning', for institutlederen har jo juraen og 'instruktionsbeføjelsen' på sin side. Pålæg er måske i strid med den akademiske frihed, men det er ikke ulovligt", fortæller han.

"Men i korridoren hører vi da om, at folks forskningsinteresse eller retning er blevet bøjet. Det kan ske ved en MU-samtale eller ved en henstilling om, at man rykker sammen i forskningsgrupper om tematikker, som der er opslået forskningsprogrammer indenfor.

Forskningsstrategier dikteres af politiske signaler ovenfra

Det er sådan, at over halvdelen oplever, at deres universitet i høj grad vælger forskningsstrategi, som stemmer overens med politiske signaler fra politikere og embedsmænd (fig. 4).

4. Oplever du, at instituttet efter 2003 i højere grad vælger forskningsstrategi, som stemmer overens med politiske signaler fra de bevilgende myndigheder?

"Det er jo overraskende hurtigt, når folk allerede inden for de første fem år oplever

Mindre forskningsfrihed

oplever indskrænkning af deres forsknings-frihed og -rammer.

Indvirkning af universitetslov og forskningsbevillinger, lyder sociologiprofessors tolkning

konsekvenserne af politisk styring. Halvdelen er overraskende mange, men oplevelsen kan jo fortolkes på flere måder. Det kan være fordi der er indført et styringssystem, som tvinger institutionerne til at indrette strategien, så man får del i de politiske programmer. Men det kan også være oplevelsen af, at hvor lederne tidligere spurgte nedad, så har alle nu blikket stift rettet opad, for at tyde, hvor der kan udløses ressourcer”, tolker Heine Andersen.

Universitetets forskningsstrategi forhindrer friheden

Ifølge universitetsloven kan institutlederen pålægge en forsker kun at forske inden den formulerede fakultets- og institut-strategi. Og enqueten fortæller, at det faktisk sker, idet hver tredje forsker har oplevet at universitetets forskningsstrategiske målsætninger har forhindret dem i at forske i selvvalgte emner (fig.5).

5. Har universitetets forskningsstrategiske målsætninger forhindret dig i at forske i selvvalgte emner efter 2003?

”At hver tredje har oplevet forhindringer, er overraskende mange. Man skal lægge mærke til, at der ikke spørges om folk har følt sig ’begrænsede’, men om de er blevet ’forhindrede’, hvilket er væsentligt alvorligere”, mener Heine Andersen.

”Men svarene om den strategiske forhindring kan udlægges forskelligt. Den strategiske forhindring kan jo være, at institutlederen har nægtet at underskrive en forskningsansøgning eller har givet et vink om, at ens forskningstema ligger i kanten af instituttets strategi, så man nok burde dreje sin forskning. Det forekommer sikkert i et eller andet omfang, men vi ved ikke hvor ofte, for den slags handles som regel af bag lukkede døre, og vi savner undersøgelser af det”.

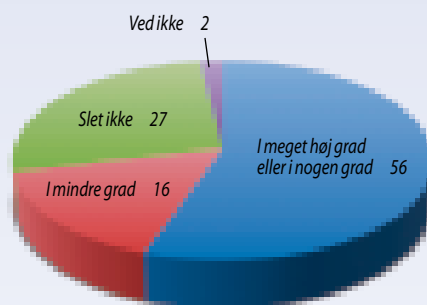
”Men svaret kan også være en måde at fortælle om selvcensur: Når der meldes en fakultets- og institut-strategi ud, så træder

der slags en psykologisk forsvars-mekanisme til, hvor man prøver at tilpasse sig og hvor man vil i hvert fald ikke vil udfordre grænseområder og risikere en konflikt med institutlederen. Det indbyder jo ikke til at bringe mere eksotiske temaer i spil, selv om det måske er forskerens faglige vurdering, at det eksotiske faktisk er det mest interessante”.

Mere afhængige af ekstern finansiering

56 procent af forskerne i enqueten oplever, at økonomi i meget høj grad har begrænset deres muligheder for at forske i selvvalgte emner (fig.6)

6. Har økonomi begrænset dine muligheder for at forske i selvvalgte emner inden for det sidste år?

”Det er tankevækkende, at 50 procent erklærer, at de er blevet væsentligt mere eller lidt mere afhængige af eksterne forskningskilder end før 2003. Det må nok fortolkes som en kombination af universitetslov og voksende strategisk styring: Nu lægges en relativt voksende del af vores forskningsmidler ud i konkurrence, og det opleves umiddelbart. Det betyder vel bare, at de økonomiske styringsmekanismer har slået kraftigt igennem. Og forskerne er forsvarsløse”, fortolker Heine Andersen.

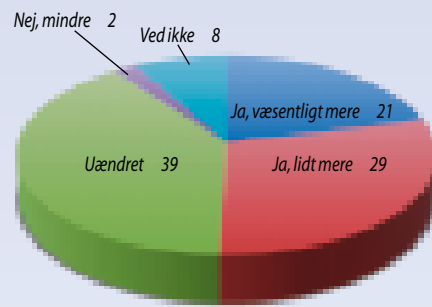
”Måske vil nogle sige om gamle dage, at her herskede akademisk anarki og at forskere er svære at styre. Men sådan er det ikke i dag. Generelt er forskere ikke svære at styre. De er meget lette at få til at rette ind med forskellige typer økonomiske incitamenter eller med pisk. Det skyldes, at de er ret atomiserede og lever i et konkurrencesystem. Og så er forskere ikke orienteret til at agere i et politisk felt med interesser og styring. Derfor er de forsvarsløse overfor indgreb udefra, og må indrette sig efter de politiske vilkår”.

Samspil: Universitetslov – forskningsøkonomi

Halvdelen af forskerne giver udtryk for, at de er blevet væsentligt mere eller lidt mere

afhængige af eksterne finansieringskilder i de senere år (fig.7).

7. Er du blevet mere afhængig af eksterne finansieringskilder efter universitetsloven 2003?

Men hvad er universitetslovens skyld og hvad er økonomisk styring af forskningen?

”De to ting hænger sammen på raffineret måde. Universitetsloven er et styringsredskab – som bliver særdeles virkningsfuldt, når det kombineres med økonomiske styringsmidler. Universitetslovens hierarkiske top-down struktur gør det lettere at bringe forskningspolitiske signaler fra toppen til bunden. I gamle dage kunne demokratisk valgte ledere groft sagt disponere selvstændigt under ansvar overfor dem, de var valgt af; nu kan systemet med kort varsel sende diktater ned igennem systemet, som de enkelte niveauer ikke kan ignorere. Det betyder, at de nye økonomiske styringsredskaber kommer til at fungere meget hurtigere”.

Økonomien spiller en væsentlig rolle for dagens forskningsfrihed:

”Den erklærede opfattelse har jo været, at eksterne bevillinger var et velkomment supplement til instituttets basisbevillinger, så man fik bredere forskningsmuligheder. Realiteterne er modsat: Nu fungerer basisbevillingen nærmere omvendt mange steder, nemlig som kapital til at skaffe eksterne bevillinger. Dermed er basisbevillingen ikke længere ’fri’, men bundet til eksterne formål. Og den forpligtelse er jo helt åbenbar, når politikerne taler om samarbejde mellem universitet og omverden, og når eksterne bevillingsgivere gerne ser, at instituttet spytter i kassen med samfinansiering, for så forpligter det gensidigt. Men konsekvensen er altså, at der sker en skjult binding på ’den frie basisbevilling’ ...

jø

Administrationsbyrden er vokset

Politikerne ville professionalisere ledelserne og spare tid til forskning. Alligevel bruger forskerne mere tid på administration

Seks ud af ti universitetsforskere oplever, at deres personlige tidsforbrug på administration er blevet lidt højere eller væsentligt højere end i 2003, hvor universitetsloven blev indført, fortæller Magisterbladets enquete (se fig. 8). Og halvdelen oplever, at deres instituts bureaukrati er vokset siden 2003.

Forskernes administrative opgaver er vokset – og det er sket på bekostning af den enkelte forskers tid til forskning er blevet mindre. Ifølge Magisterbladets enquete bruger forskerne hele 20 pct. af deres arbejdstid på administration og ajourføring (herunder læsning og besvarelse af e-mails). Undervisning og vejledning tager 33 pct. af tiden og forskning 32 pct. Resten af tiden – 16 pct. – bruges på at skrive ansøgninger, formidle forskningsresultater eller at deltage i udvalg og nævn.

En Vilstrup-undersøgelse fra 2006 fortalte, at forskerne dengang brugte 10 pct. af tiden på administration, og det var angiveligt halvdelen af, hvad der bruges i dag.

Registrerings- og dokumentations-dille

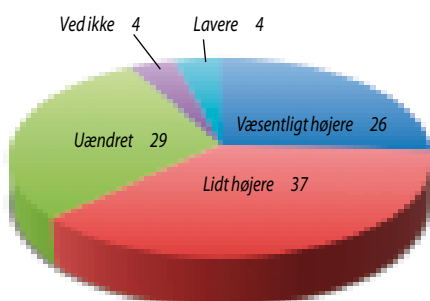
I Magisterbladets enquete fortæller halvdelen af forskerne, at de oplever at "bundne

opgaver" har givet dem mindre tid til at forske. Det kan hænge sammen med pålæg fra ledelsen, herunder både på forskningssiden, men også, at der er administrative opgaver, som skal udføres, mener professor Heine Andersen:

"Jeg har ikke overblik og der findes ikke repræsentative undersøgelser, men det er fornemmelsen fra min egen verden, at administrationen ikke er blevet mindre. Det er ikke lovens skyld i sig selv, derimod måden hvorpå loven fra Videnskabsministeriets side bruges som styringsredskab. Lovens struktur er et forvaltningssystem baseret på topstyring. Det bruger ministeriet bla. til en registrerings-, kontrol- og dokumentations-dille, som de enkelte universitetslærere involveres direkte eller indirekte i. Et eksempel var, da den nye karakterskala skulle implementeres, så krævede det at alle studieordninger og fagbeskrivelser skulle skrives om. Det var der ikke andre end lærerne til at gøre".

jø

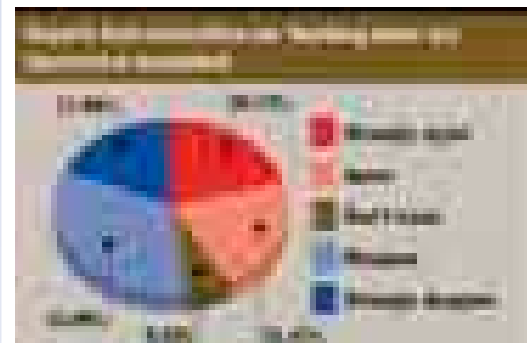
8. Hvad er dit personlige ressourceforbrug på administration i dag i forhold til før 2003?

UNESCO

Akademisk frihed handler ikke bare om friheden til at give bred og pluralistisk udsat for politisering eller pres udefra".

"Jeg sporer desværre resignation blandt europæiske 'academics', når det gælder forsvaret af forskningsfriheden og det akademiske selvstyre. Academic's er ikke rustet til at beskytte sig og den akademiske frihed, når de bliver udsat for politisering eller pres udefra".

Terrence Karran var den forsker, som sidste år lavede den "frihedsranking", som placerede Danmark på en lidt flatterende 21. plads ud af 23 lande. Bedømmelseskriterierne var inspireret af UNESCO, bl.a. beskyttelse af forskningsfriheden i grundloven og anden lovgivning, universiteternes autonomi i forhold til ekstern indblanding, udnævnelse af Rektor, forskernes medindflydelse, ansættelses-sikkerhed m.m.

UNESCO:

"31. Personalet skal have ret og lejlighed, uden diskrimination af nogen art, ifølge deres bedste evner, at tage del i de styrende organer og kritisere universitetets funktionsmåde, inklusive deres egen, alt imens de respekterer rettighederne i andre dele af det akademiske samfunds deltagelse, og de skal også have retten til at vælge majoriteten af medlemmerne i akademiske organer inden for universitetet".

"32. Kollegialitetens principper inkluderer akademisk frihed, fælles ansvarlighed, deltagelse for alle vedrørende de interne beslutnings-strukturer og praksis'er, samt udviklingen af konsulterende mekanismer. Kollegial beslutningstagning bør omfatte alle beslutninger, som handler om administration og politikker vedr. højere uddannelse, curricula, forskning, udvidelse af arbejdsfelter, allokering af ressourcer og relaterede aktiviteter, med den hensigt at højne den akademiske standard og kvalitet til gavn for samfundet som et hele".

om forskningsfrihed – men også om
k undervisning, siger Terrence Karran,
Danmark landede på 21. plads ...

'Kvalitetsdumping

Forskningsfrihed påvirker undervisningen

"Min rapport om, at det står skidt til med de akademiske frihedsgrader i blandt andet Danmark, Holland og England er således blevet mødt med et skuldertræk – 'ja, det ved vi da godt, men sådan er det' – bortset fra i Danmark, hvor den har bidraget til, at DM har indklaget landets Videnskabsminister for ikke at overholde UNESCOs charter. Klagens behandling og den offentlige omtale vil forhåbentlig øge bevidstheden om de akademiske frihedsgrader. Og det samme har den underskriftsindsamling, som er lavet i Danmark ..."

UNESCO behandler netop nu DMs klage og har meldt ud, at der vil komme et svar inden sommeren 2009.

Sander vil ikke diskutere

Videnskabsminister Helge Sander og hans embedsmænd var imidlertid hurtigt ude med at afvise "frihedsrankingen" med henvisning til, at dens kriterier var "hjemmelavede". Ministeren bagatelliserede UNESCOs kriterier som "overordnede anbefalinger" og "i sagens natur ikke bindende".

I Folketingssvar nægtede han at tage stilling til, om frihedsgraderne på de danske universiteter strider mod UNESCO-kriterierne. Hvad angår den akademiske medindflydelse henviste han således til, at personalet skam er repræsenteret i bestyrelsen – **uden** at fortælle, at det akademiske personale kun udgør en brøkdel (fx 1/9) af bestyrelserne. Og **uden** at fortælle, at loven er skruet sådan sammen, at der altid vil være et eksternt bestyrelsesflertal.

Hvad angår spørgsmålet om UNESCOs krav om "kollegialitet" i beslutningsprocesserne svarede ministeren, at alle berørte kan deltage i interne beslutningsorganer – **uden** at fortælle, at de ansatte i praksis er frataget reel indflydelse på institutniveau og i Akademisk Råd, fordi bestyrelsen, rektor og institutledere står suverænt med beslutningsmyndigheden (se FORSKERforum 213 / april 2008).

Terrence Karran: "Beskyldningen om, at kriterierne for min rapport er 'hjemmelavede' er jo absurd, for min rapport kriterier de bygger på UNESCOs kriterier. Det handler vel nærmere om, at han ikke ønsker diskussion af den akademiske friheds tilstand. Han vil selv have lov til at definere, hvad friheden består i".

"Academics burde tage forsvaret af de akademiske frihedsgrader på sig. Og det er jo ikke for deres egen skyld; det er for forskningens og demokratiets skyld. Hvis der ikke er uafhængige røster i det høj-teknokratiske samfund, så forvirrer forskningen og demokratiet. Men der er også et andet aspekt, som ofte glemmes: Den forskningsbaserede undervisning og 'opdragelsen' af studenterne", siger Terrence Karran.

"Hvis forskerne ikke har friheden til at forske i det, som de mener er det mest påtrængende på det felt, hvor de er samfundets eksperter, så kan studenterne heller ikke få en 'opdragelse' i, hvordan der bedrives kritisk videnskab. Så hvis forskerne begrænses af 'selvcensur' på, hvad de forsker i – fordi de er begrænsede af politiske eller økonomiske hensyn – så laver de jo også selvcensur i deres undervisning ..."

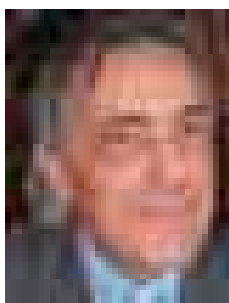
Engelsk enquete: Kvalitetsdumping

En af de aktuelle diskussioner i England er, om uddannelserne sænker kvaliteten for at få flere studerende til at bestå, "kvalitetsdumping".

Og Karran henviser til en nylig enquete blandt engelske universitetslærere, som fortalte, at hver anden mener, at de akademiske standarder forfalder. 75 pct. er meget enige eller enig at der er større pres på at man skal give højere karakterer.

Og mens 41 pct. erklærede sig enige i, at engelske uddannelser lever op til "guldstandarder", så erklærede 37 pct. sig uenige.

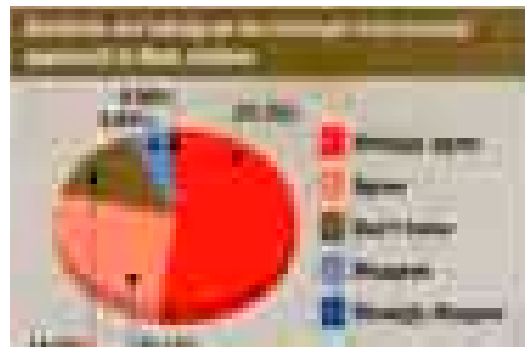
Samme enquete fortalte, at otte ud af ti universitetslærere mener, at ressource-knaphed tydeligt påvirker de akademiske standarder i negativ retning. Kun 11 pct. var uenige.

“Så hvis forskerne begrænses af 'selvcensur' på, hvad de forsker i – fordi de er begrænsede af politiske eller økonomiske hensyn – så laver de jo også selvcensur i deres undervisning

Terrence Karran

I samme enquete fortæller engelske universitetslærere, at faldende akademiske standarder direkte påvirker undervisningen og studenterne. Tre ud af fire erklærer, at studenters plagiering er et voksende problem på deres fagområde.

Studenters instrumentelle tilgang

Det er et faktum, at i perioden 2002-2007 er der kommet flere studerende ind i England, hvorved man skulle tro, at kvaliteten alt andet lige ville være faldende. Men gennemsnits-karaktererne er steget med 5 pct. i perioden.

Og tre ud af fire lærere fortæller, at de oplever, at studerende har stadigt mere **instrumentelle tilgange** til deres studier. Professor Lewis Elton fra UCL mener, at der er gået test og kontrol i uddannelsessystemet. Uddannelser skal indrettes på 'employability' – om der er job i det – og det betyder, at studierne indrettes på bestemte krav. Og studenterne kræver at få at vide, hvad de skal kunne for at bestå – '**teaching to the test**'.

Også professor Roger Brown, som er tidligere direktør i det engelske kvalitetsråd, oplever den instrumentelle studerende:

"Om man mener, at der sker en kvalitetsdumping afhænger jo af, hvad man mener videregående uddannelse er til for. Man kan enten have den liberale holdning, at uddannelsen bredt skal udvikle de studerendes intellektuelle kapacitet ... eller man kan have en mere instrumental attitude, at uddannelsen vurderes mere snævert på 'employability', om den giver job og status", siger han.

"Jeg vil helst ikke bruge udtrykket kvalitetsdumping, for sagen har mange aspekter. Men jeg mener, at en stærkt instrumentel tilgang er usund, fordi den implicerer, at studerende ved bedre end lærerne, hvad de skal studere og lære. Når man kommer ud i det, så er man ude i en glidebane med reel kvalitetsdumping" (citeret fra THE 23.oktober).

jø

Et stort auditorium; en underviser med øjnene og tankerne fast rettet mod sit medbragte manuskript; to timers forelæsning, hvor eneste forskel fra en båndoptagelse spillet over højtaleranlægget er en lille, ubevægelig skikkelse i bunden af rummet.

Dette er et skræk-scenarie for en undervisningssituation. Men desværre er den ikke urealistisk på danske universiteter, og heller ikke sjældent.

Når undervisning er værst, er der ikke kontakt mellem underviser og tilhørere, og det er fordi, underviseren er så fokuseret på sit fagstof, at vedkommende fuldstændig glemmer – eller fortrænger – sit publikum.

Det forklarer **lektor Ida Krøgholt** fra afdeling for Dramaturgi, Aarhus Universitet: "Det er ved forelæsninger, vi har det største problem: det talende subjekt over for massen. Underviseren ser på de studerende som en stor masse for at beskytte sin performance og sit stof. Publikum lukkes ude, og man undgår at forholde sig til, at man kommunikerer".

Overvej din iscenesættelse

Men Ida Krøgholt sidder selv med nogle af de nøgler, der kan åbne for den levende og inspirerende undervisning. Og det er hverken standup-komik eller store multimedieshows, der er nødvendige. Det første og største skridt er, at underviseren begynder at overveje sin egen iscenesættelse.

"Ligesom det sker på teatret, så skal undervisere også være i stand til at iscenesætte begivenhederne i et rum og iscenesætte kommunikationen. Og her tænker jeg helt praktisk. Det handler om måden man placerer sig på, og måden man henvender sig til publikum", fortæller hun.

Det er ikke tilfældigt, at Ida Krøgholt trækker teatret ind som sammenligning. Hun og nogle kolleger fra Dramaturgi underviser adjunkter og ph.d.-studerende på Aarhus Universitet i teknikker, der kan hjælpe dem i undervisningssituationen. Og den undervisning bygger på metoder og øvelser fra skuespillets verden.

Helt fundamentalt er erkendelsen af, at man kommunikerer gennem sit kropssprog – om man vil det eller ej: "Den tyske teatervidenskab beskæftiger sig med noget, der kaldes 'feedback-sløjfen'. Lige meget, hvad man gør, vil der være en respons. Man udveksler impulser, og som underviser er du påvirkelig".

Planlæg din gåtur

Vejnen til bedre undervisning begynder altså med bevidsthed om at man kommunikerer,

ikke bare med sin mund, men med hele sin krop og optræden. Næste skridt er at overveje, hvad man vil optræde. Hvad skal der ske i den spillefilm, der hedder forelæsning onsdag eftermiddag i auditorium A? Her er det, dramaturgien kommer ind:

"Det kan være godt at have struktureret og gennemtænkt sin undervisning som et dramaturgisk forløb. Det betyder, at man må være opmærksom på muligheden for at konstruere delforløb, så man ikke bare står og taler 2 timer uden variation. I den klassiske aristoteliske dramaturgi arbejder man med en opbygning mod et spændingspunkt. Den type af tænkning kan være god at have – at man ikke bare tænker: hvad skal jeg igennem, hvilke kapitler skal jeg formidle? Men at man tænker: hvordan kan jeg nå frem til et højdepunkt i min forelæsning?"

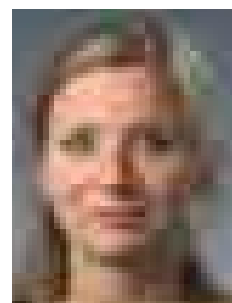
Men planlægningen kan ifølge Ida Krøgholt også handle om ens egen fysiske ageren. For eksempel noget så banalt som hvor man skal stå, hvor man skal gå hen, og hvilken vej, man skal gå:

"Det er en god ide at gå ud på den anden side af taler stolen. Men mange falder igen i rutiner og begynder at gå frem og tilbage, nærmest begravet i deres egne tan-

ker. Jeg råder mine kursister til at være mere opmærksomme på rummets diagonaler og planlægge nogle bevægelsesmønstre. Så kan det godt være, det virker iscenesat, men gør det noget? Det handler om at bryde rutinen. Man kan også stille sig selv nogle udfordringer. For eksempel: I dag vil jeg se alle, eller måske bare nogle af de studerende i øjnene", foreslår hun.

Hun bekræfter også det, som mange vil indvende mod det store fokus på dramaturgi og iscenesættelse: det stjæler fra koncentrationen omkring indholdet:

"Hvis man beslutter sig for at have øjen-

Selviscenesættelse giver bedre undervisning
lektor Ida Krøgholt

(Foto: Afdeling for Dramaturgi, AU)

Underviser -

Undervisere på universitetet må erkende en præmie, er de godt på vej til at forbedre u

sæt scenen

is, at de også er performere. Og accepterer de den undervisningen, mener lektor i dramaturgi

Afdeling for dramaturgi bruger praktiske øvelser både til studerende, men også når de træner universitetslærere i bedre undervisning.

kontakt med dem, man taler til, så må man også forberede sin undervisning på anden måde end at læse op fra manus, for eksempel ved at tænke den i stikord. Samtidig kan man stadig veksle med stof, der leveres helt fra bladet. Det jeg taler for, er at man i højere grad taler til de studerende, og ikke udelukkende beretter om sin forskning.”

Varier din status

Når Ida Krøgholt underviser kommende universitetslærere, gør hun, som man gør i teaterverdenen, og som hun for øvrigt også gør med sine dramaturgi-studerende: Tager dem ud på gulvet, så deres kroppe rent praktisk kan få lov at afprøve den bagvedliggende teori. Et af de faste temaer er status-øvelser. Alle personer udstråler en form for status med deres fremtoning. Den kan være høj eller lav, men det vigtigste er, at man er i stand til at ændre den. Det er noget nær en nødvendighed for almindelig social omgang, og det er også et vigtigt kort at kunne spille i en undervisningssituation.

”Vi arbejder for eksempel med noget så konkret som øjenkontakt, holdning og gestik i forhold til status. Kroppens placering i rummet har også noget med status at gøre. Det,

vi forsøger at gøre folk opmærksom på, er, hvilken status de er tilbøjelige til at spille ud, og hvordan de kan vippe med den status. Det hjælper for eksempel en til at kunne gebærde sig fleksibelt i vejledningen af en studerende, men også når du går i dialog omkring spørgsmål fra salen”, siger Ida Krøgholt.

Den tyske teatervidenskab beskæftiger sig med noget, der kaldes ‘feedback-sløjfen’. Lige meget, hvad man gør, vil der være en respons. Man udveksler impulser, og som underviser er du påvirkelig
lektor Ida Krøgholt

Powerpointen sløver

Selvom de færreste universitetsundervisere går og tænker på deres status-signaler i et teoretisk perspektiv, så er overvejelserne ikke helt fremmede. Flere af hendes kursister vil således gerne have hendes råd omkring påklædningen.

”Tøj er de ret bevidste om, så der går de allerede og tænker på iscenesættelsen. Nogle adjunkter fortæller, at det giver dem en fornemmelse af at trække i arbejdstøjet”, fortæller hun.

Et nyere fænomen i universiteternes auditorie-undervisning er powerpoint-præsentationer. Her får tilhørerne det brud i manuskript-oplæsningen, som Ida Krøgholt efterlyser. Alligevel er hun ikke særlig begejstret for brugen af digitale lysbilleder som motor i en forelæsning. Det kan godt være, underviseren føler sig tryk, men det får ikke nødvendigvis publikum op på dupperne.

”Når powerpointen gør arbejdet, forsvinder presset på underviseren, og det kan godt virke dulmende på tilhørerne. Men det, der gør det spændende og udfordrende at være underviser – ligesom for skuespilleren – er tilstedeværelsen nu og her i rummet. Det er den situation, jeg opfordrer til, at man tager alvorligt og accepterer, at vi er nødt til at iscenesætte os selv som undervisere.”

Undervisere lades i stikken

Her kommer Ida Krøgholt ind på en af sine centrale pointer. Den menneskelige tilstedeværelse er samtidig den usikkerheds-faktor – eller lidt poppet: X-faktoren – der bringer nerve og intensitet ind i en forelæsning. En underviser kan altid risikere at fejle, men det er også det, der gør undervisningen interessant og dermed en styrke.

”Hvis man skal være i flow med sin undervisning, skal der ifølge flow-teorien være en tilpas mængde tilbagelænethed og sikkerhed i forhold til hvad man ved, man kan, men også en mængde udfordring eller risiko. Så det handler om at udfordre sig selv.”

Ida Krøgholt er forholdsvis ny på dette område, mens andre af hendes kolleger i flere år har holdt dramaturgiske kurser for adjunkter og ph.d.-studerende. Undervisningen er dog begrænset i omfang. I det hele taget får universitetsundervisere lille professionel bistand i det dramaturgiske. Krøgholt foreslår mere systematik i at vurdere og coache undervisningen:

”Hvis dette felt af undervisningen skal stimuleres må nogle rådgive og undervise. Det er hårdt at være sin egen læremester og stå alene i forhold til at skulle udfordre sig selv. Nogle ville måske opleve det som ubehageligt. Men fakta er, at vi hele tiden observeres af andre, og det må vi forholde os til.”

lh

2009: Nul-løsning

Forligspartierne om forskningspolitikken fandt et kompromis om fordeling af en globaliseringsmilliard. Men det store slagsmål om to milliarder for 2010 blev udsat til forhandling i oktober næste år

Fordelingen af 1 milliard globaliseringspenge blev lidt af en gyser, da Regeringen og forligspartierne om forskningsbevillingerne handlede sagen af i starten af november. Regeringen spillede chokagtigt ud med kun at ville give universiteterne 10 pct. eller 100 mio. kr. Resten skulle gå til 21 strategiske forskningsområder, herunder skulle feltet 'rumforskning' have næsten lige så meget som universiteterne tilsammen...

Oppositionen i forligskredsen – S, Radikal og Dansk Folkeparti med den uregerlige Jesper Langballe – ville det anderledes, og havde et måltal, som nærmere lå på 500 mio. til universiteterne. Og resultatet blev så midt imellem: 275 til universiteternes basismidler i 2009.

Det gav universiteterne en svag stigning i forhold til 2008. Og mens Regeringen startede ud med 21 strategiske forskningsfelter, så var der kun 6 tilbage i den endelige fordeling.

Både videnskabsminister Helge Sander og oppositionen erklærede, at de sådan nogenlunde havde fået det, som de ville. Ingen i Folketinget mistede ansigt.

Rektorer: Det store slagsmål udsat

Universitetsrektorerne drog et lettelsens suk. Det værste scenario med Regeringens 10 pct.'s udspil var afværget.

"Universiteterne fik en andel af Globaliseringspuljen, så vi ikke får en budgetnedgang i 2009", siger rektorkollegiets formand Jens Oddershede. "Oppositionen havde gerne

set, at der allerede nu var sket en mere langsigtet prioritering, men det ville regeringen tilsyneladende ikke. Så det store politiske slagsmål om fordeling af 2000 mio. globaliseringskroner er udsat til oktober næste år blandt Folketingets forligspartier. Og her kommer det store slagsmål til at stå om procentfordelingen mellem basismidlerne og konkurrencemidlerne. For 2009 er fordelingen 55-45 og denne fordelingsprocent skal gerne bevares i 2010", siger **rektorformand Jens Oddershede**.

2010: 'En yderligere forøgelse af midler til basisforskning

At såvel Regeringen som oppositionen kunne erklære aftalen for tilfredsstillende havde den undertekst, at man sparkede de store slagsmål om større milliardbevillingers fordeling til hjørne:

"Socialdemokraterne og de radikale fik igennem, at universiteterne holder niveauet. Og så står der i aftaleteksten om næste års forhandlinger, at partierne er enige om, at der i de kommende år skal ske en yderligere forøgelse af basismidler til forskning. Og det vil vi forpligte Regeringen på", forklarede Socialdemokraternes ordfører **Kirsten Brosbøl**.

Slagsmålet handler især om procentfordelingen mellem basismidler og strategiske midler. Ifølge Regeringens udregninger er fordelingen i 2009 56/44. Regeringen har som måltal en procentfordeling på 50-50, mens Socialdemokraterne har måltal på 40-60 og de Radikale har såmænd talt om 30/70.

Men nu står der i den indgåede aftale, at der basisforskningen skal have sit fra kommende fordelinger: "**Partierne er enige om, at der i de kommende år skal ske en yderligere forøgelse af midler til basisforskning**".

Det er en formulering, som allerede nu er kilde til fortolkning, *for handler det om, at basisforskningen skal have mere i kroner eller mere procentvist?*

Socialdemokraternes ordfører Kirsten Brosbøl formulerede problemet på denne måde: "Regeringen har et dilemma: Man vil ikke diskutere procentsatser, men hævder, at 56 pct. af totalmidlerne i dag er basismidler, hvor Socialdemokraterne gerne vil have den på 60 pct. Men Regeringen har jo som politik, at forholdet mellem basismidler / strategiske midler skal være 50/50. Det hæger ikke sammen, og det bliver slagsmålet næste år".

Universiteternes krav for 2010: 1,1 mia. ud af 2 mia.

At universiteterne allerede nu fik tildelt nye basismidler for årene 2010-12 kan ses som positivt, men det har altså den bag-

side, at Regeringen vil hævde, at de altså har fået, hvad der groft sat kan tilkomme dem i 2010-12. Det er den strategiske – konkurrenceudbudte – forskning, som skal være hovedmodtager på de kommende milliardfordelinger?

"Statsministerens erklæring om at målrette de tilbageværende Globaliseringsmilliarder mod klima-strategier indebærer da en reel risiko for at universiteterne kun får få basismidler", siger rektorformand Jens Oddershede.

"Men jeg har en klar fornemmelse efter det netop overståede forhandlingsforløb, at oppositionen forstår værdien af, at der må afsættes flere basismidler – samtidig med at der også afsættes midler til strategier. Og det er da min forventning for 2010, at politikerne mindst opretholder procentfordelingen på 55 pct. til basisforskning. Hvis man skal være meget kontant, så betyder det i universiteternes optik, at 1.120 mio. af de to mia. til fordeling i 2010 skal gå til basismidler ..."

Det er da min forventning for 2010, at politikerne mindst opretholder procentfordelingen på 55 pct. til basisforskning. Hvis man skal være meget kontant, så betyder det i universiteternes optik, at 1.120 mio. af de to mia. til fordeling i 2010 skal gå til basismidler ...

Rektorformand Jens Oddershede

Universiteterne glæder sig til kulegravning

Samtidig ser universiteterne frem til den aftalte analyse af universiteternes finansiering, herunder fordelingen på deres dispositionsmuligheder hvad angår hhv. basismidler og strategiske midler. Det er en analyse, som skal være færdig pr. 1. juli 2009 og i oktober vil de endelige forhandlinger om resten af globaliseringsmilliarderne så ske:

"Det er da vores forventning, at kulegravningen vil fortælle, at langt den største del af den milliard, som universiteterne har fået fra globaliseringspuljen, har været bundet i øremærkede formål, dvs. forskeruddannelse, post.docs, medfinansiering m.m. Universitetet har ikke frit kunnet igangsætte nye initiativer, og den enkelte forsker har altså groft sagt ikke mærket noget til globaliseringspengene", slutter Oddershede.

Jø

68 faggruppers ranking sparket til hjørne

Det var universiteternes forventning at globaliseringsmilliarderne ville give mange flere basismidler. Derfor var universiteterne forinden gerådet i intent slagsmål om fordelingsmekanikken. De forsknings-tunge og gamle universiteter (KU, AU og DTU) var kørt solo med et krav om, at fordelingen skulle baseres på forskningsstyrke. De havde foreslået en ny fordelingsnøgle med 30 pct. på forskningspublikationer (bibliometri), 30 pct. som belønning for at tiltrække eksterne forskningspenge, kun 30 pct. på uddannelse og 10 pct. på ph.d.-produktion.

Men her blev den eksisterende fordelingsnøgle fastholdt, så undervisningsbyrden vægter 50 pct, evnen til at tiltrække eksterne forskningspenge tæller 40 pct. og ph.d.-produktionen vægter 10 pct.

Dermed blev de bibliometriske mål - med de 68 faggruppers arbejde med at rangliste tidsskrifter - sparket til hjørne. Det er aftalt, at fordelingsmekanikken skal drøftes fra foråret 2009 med henblik på, at Regeringen vil fremlægge et forslag, som skal gælde fra 2010.

Statsministeren: 'Grøn vækst gennem forskning'

Statsministeren vil øremærke størstedelen af globaliseringspenge for 2010 til 'grøn vækst' gennem forskning. Universiteterne undrer sig. Og oppositionen protesterer

Statsminister Anders Fogh Rasmussen erkendte på Venstres landsmøde d. 16. november, at partiet – og Regeringen – har været fodslæbende i energidebatten i flere årtier.

Det er sjældent at høre statsminister Anders Fogh Rasmussen undskyldte, men det gjorde han ved Venstres landsmøde i midten af november. Her undskyldte han Regeringens passive klima- og miljøpolitik siden 2001, og bebudede en ny 'grøn vækst'-politik. Visionen er at udvikle et samfund uden fossile brændstoffer som kul, olie og gas. Derfor skal der sættes massivt på grøn teknologi.

Det lyder fornuftigt for de fleste, men ikke for universiteterne, for Statsministeren tilføjede, at en betydelig del af 10 mia. ufordelte kr. – alene 2 mia. til 2010 - fra Globaliseringspuljen skal gå til 'grøn vækst'. Så hermed er der allerede gjort et stort indhug i den pengetank, som universiteterne håber at få basismidler fra.

Rektorformand Jens Oddershede: "Universiteterne fik ikke den andel af globaliseringsmilliarden for 2009, som vi havde håbet på, så vi retter da vores forhåbninger mod de 2 mia. som skal fordeles for 2010. Men Statsministerens erklæring om at målrette de tilbageværende Globaliseringsmilliarder mod klima-strategier indebærer da en reel risiko for at universiteterne kun får få basismidler".

Grøn vækst koster 'svimlende milliardbeløb'

Statsministerens udspil bragte straks magtfulde lobbyister på banen. Energibranchen under arbejdsgiverorganisationen DANSK INDUSTRI meldte få dage efter ud, at hvis Danmark vil høste økonomiske gevinster i milliardklassen, som Statsministeren lægger op til, så kræver det gigantiske offentlige investeringer, mere uddannelse, mere forskning og bedre samarbejde mellem uni-

versiteter og virksomheder samt langsigtede strategier.

"Det er utrolig vigtigt, at vores ressourcer anvendes klogt, og at vi udnytter mange af de gode ideer, som allerede nu findes på danske universiteter eller står på en hyldet eller andet sted", udtalte branchedirektør Anders Stouge til BERLINGSKE, som fastslog, at politikerne skal finde "et svimlende milliardbeløb", hvis Danmark skal undgå at blive tromlet ned af de store nationer, der også sætter målbevidst på at profitere af den grønne bølge. Også USA's nye præsident har nemlig markeret, at det er et af hans sætningsområder.

Er det ikke udspekuleret af Statsministeren at øremærke globaliseringsmilliarden til strategiske puljer med grønne strategier? Det er noget nemmere at sælge 'grønt klima' til vælgerne end at sælge 'basismidler til universiteterne'.

Oppositionen taget ved næsen?

I november indgik forligskredsen om forskningsbevillinger – Regeringen, S, Radikale og Dansk Folkeparti – aftalen om fordeling af globaliseringspenge for 2009. Men det lykkedes ikke at lave en mere langsigtet fordeling for 2010, så her er der 2 mia. ufordelte milliarder. Nu viser det sig så, at Regeringen gemte deres klima-plan i skuffen.

Blev oppositionen blevet taget ved næsen, fordi Regeringen havde en skjult dagsorden?

"Vi er ikke taget ved næsen", svarer **Marianne Jelved** (Rad.). "Det er politiske spil. Regeringen kan melde ud, hvad den vil. Og Statsministeren agerer fuldstændig, som han

plejer, nemlig uden videre at markere, at det her bestemmer han over. Og det har vi fra oppositionen taget afstand fra, så det får han modspil på ved forhandlingen af fordelingen i 2009".

Oppositionen: Arrogant at give løfter

Socialdemokraternes ordfører **Kirsten Brosbøl** mener, at det er forkert af Statsministeren at begynde at dele penge ud mere et halvt år før fordelingen skal forhandles:

"Det er en anelse arrogant at spille ud med det her på forhånd, når man overhovedet ikke ved, om det er noget, som forligskredsen er indstillet på" (BØRSEN d.18. nov.).

Det samme siger Marianne Jelved: "Der er rigtigt nok det specielle ved forløbet, at Statsministeren stiller sig op på Venstres landsmøde og bekendtgør en ny grøn dagsorden og at Globaliseringspuljen skal bruges på det. Når han siger det på den måde, så er det jo et løfte til vælgerne. Men det kan Statsministeren ikke give, for fordelingen skal jo forhandles politisk med oppositionen".

Udspekuleret Statsminister?

Men er det ikke udspekuleret af Statsministeren at øremærke globaliseringsmilliarden til strategiske puljer til grønne strategier. Det er noget nemmere at sælge 'grønt klima' til vælgerne end at sælge 'basismidler til universiteterne'?

"Det kan da godt være, men vi tager os gerne på i de Radikale at forklare vigtigheden i, at universiteterne får en stor del af globaliseringspuljen til basismidler. Vi vil slås for det, vi tror på", slutter Jelved.

jø

DOKUMENTATION:

Basismidler kontra konkurrence-midler

"Alt hvad universitetet eller forskerne skal sende ansøgning om ud af huset for at få penge til. Det er universiteternes populære definition på 'konkurrenceudbudte midler'...", fortæller Rektorkollegiets formand Jens Oddershede i anledning af den politiske diskussion om procentfordelingen mellem statens bevillinger til basisforskning og konkurrenceudbudte midler.

I det officielle regnestykke, som Regeringen har lagt frem for 2009 lyder fordelingen på hhv. 55,3 pct. basismidler og 44,7 pct. konkurrencemidler.

FORSKERforums DOKUMENTATION fortæller her, hvordan det total-regnestykke ser ud, fordelt på enkeltposter, strategier og satsninger.

BASISMIDLER

Universiteternes basismidler

Universiteterne modtager 41 procent af de samlede statslige forskningsmidler og er dermed den største modtager af forskningsbevillinger.

"Ideelt set så er 'basismidler' millioner, som universiteterne selv kan disponere over. Men man skal jo være opmærksom på, at 'basismidler til universiteterne' ikke bare er frie midler, som der kan disponeres frit med. Langt hovedparten af disse penge er bundet i at betale løn til forskere, som skal give forskningsbaseret undervisning. Pengene skal også betale den almindelige drift af forskningsfaciliteter, biblioteker, administration osv.", forklarer rektorformand Jens Oddershede.

"Universiteterne disponerer selvfølgelig sådan, at der inden for den givne ramme er en 'rådhedspulje' til særlige formål. Men det er en begrænset sum, så hvis universiteterne ikke får nye basismidler siger det sig selv, at der ikke kan startes nye forskningsområder op. Groft sagt kan det jo kun ske, hvis der frigøres penge andre steder fra. Derfor var det en stor skuffelse, at årets fordeling af Globaliseringsmilliarder ikke gav flere penge og mere dispositionsrum til at starte nye ting og til at styrke det, vi er gode til", forklarer han.

Sektorforskning under universiteterne

Med universitetsfusionsloven fra 2007 blev en række sektorinstitutioner lagt ind under universiteterne. Deres økonomi er dermed også integreret i universiteternes, men i oversigten er deres forsknings-basisbevillinger opført særskilt.

Den statslige grundbevilling til universiteternes sektorforskning har i princippet ikke noget at gøre med sektorforskningens anden store indtægtskilde, myndighedsbetjening og -rådgivning (som ikke er opgjort her). Det er indtjeningen fra især sektorministerier – Miljøministeriet, Fødevareministeriet m.m. – som der indgås kontrakter på, og som ministerierne fra 2009 kan udlicitere eller "konkurrenceudbyde".

Men i praksis har sektorforskningens basisbevilling og myndighedskontrakter det med hinanden at gøre, at basisbevillingen kan bruges til opretholdelse af driften og det faglige beredskab, og dermed også kan bruges til samfinansiering i forbindelse med indgåelse af kontrakter.

Ufordelt reserve

Af den aftale om fordeling af en milliard globaliseringspenge, som politikerne blev enige om i begyndelsen af november, fremgik, at

2009. Forskningsbasismidler (55,3 pct. af total)

Basismidler til universiteter, sektorforskning m.m. 2009 efter fordeling af globaliseringsmidler

Universiteter alment ekskl. Sektorforskning (6167)

KU.....	2241
Aarhus.....	1389
SDU.....	609
Aalborg.....	535
CBS, Kbh.....	206
DTU.....	884
RUC.....	205
IT-uni.....	100

Sektorforskning under universiteter: (851)

DMU (AU).....	146
Danmarks Jordbrugsforskning (AU).....	201
Fiskeriundersøgelserne (Aqua-DTU).....	45
Fødevareforskning (DTU).....	120
RISØ (DTU).....	251
Rumforskning (DTU).....	41
Statens Byggeforskningsinstitut (AAU).....	33
Inst. For Folkesundhed.....	6
Transportforskning.....	8

Ufordelt reserve til uni's basisforskning (Globalisering) (287)

Sektorforskning udenfor universiteter: (208)

Socialforskningsinstituttet (Velfærdsmin.).....	36
GEUS (Miljømin.).....	68
Arbejds miljø (Beskæftigelsesmin.).....	62
Seruminstituttet (Sundhedsmin.).....	28
Kennedy (Sundhedsmin.).....	14

Øvrige (529)

Forsvarskommandoen.....	51
Professionshøjskoler forskningstilknytning (UVM) ..	72
Kulturministeriets biblioteker, arkiver og museer.....	294
Kulturministeriets uddannelser (arkitekt m.m.).....	112

Totalt 8281 mio.

universiteterne får 275 mio. kr. i 2009 (og 595 mio. i 2010). Disse mio. er endnu ikke fordelt mellem universiteterne, men skal fordeles efter nøglen 50/40/10 på hhv. undervisningsbyrden / belønning for at hente eks-terne midler / ph.d.-produktion. Men denne fordeling er endnu ikke foretaget.

Sektorforskning udenfor universiteterne

Her findes de sektorforskningsinstitutioner, som ikke blev fusioneret under et universitet, men forblev selvstændige, under et ressortministerium.

Øvrige: Kulturministeriet m.m.

Under denne overskrift er især forskningen under Kulturministeriets biblioteker, arkiver og museer samt ved arkitektskolerne.

Og så har professionshøjskolerne (seminarierne) fået en bevilling til at lave forskningstilknytning for. Efter planen skulle den pulje bruges til intern "forskning og udvikling", til køb af forskningsekspertise og -overførsel fra universiteterne.

2009. Konkurrencemidler (44,7 pct. af total)

Konkurrenceudsatte midler: strategiske puljer, programmer osv.

Det Frie Forskningsråd (1291)

Råd: Sundhed.....	235
Råd: Natur.....	255
Råd: Kultur og kommunikation.....	133
Råd: Teknik og produktion.....	285
Råd: Samfund og erhverv.....	102
Særlige initiativer.....	270

Det Strategiske Forskningsråd (969)

Vedvarende energi, miljø.....	175
Transport.....	48
Bioressourcer, fødevarer o.a. bio.....	200
Uddannelsesområdet.....	31
Brugerdreven innovation.....	37
Nano-, bio- og IKT-teknologi.....	20
Kulturforståelse.....	27
Klinisk Forskning (Danske Regioner).....	84
NABIIT.....	79
Miljø og energi.....	109
Sammenhæng fødevarer, sundhed, livsstil.....	94

Rådet for Teknologi og Innovation (jf. Frascati) (832)

GTS-institutter.....	296
Erhvervs-ph.d. & videnspiloter.....	121
Innovationsmiljøer.....	130
Samarbejde, innovat. og videnspredning.....	271

Højteknologifonden (272)

"Frie midler" til universiteterne (UNIQ) (272)

Div. Programmer og puljer (1761)

Obl. Int. Programmer.....	229
Pulje: Forskningsinfrastruktur.....	208
Projekter i Danmark.....	181
Innovation mm. Fødevarer, Fisk og jordsektor.....	138
Tilskud t. Fødevarerforskning.....	139
Andre programmer.....	127
Forskeruddannelse.....	118
Tilskud til energiforskning.....	222
Ikke obl. program: Rumforskning.....	161
Div.	238

Totalt 6704 mio.

(BEMÆRKNINGER: Kun større konti er nævnt. Kilde ad universitetsfordeling: Finansloven. For sektorforskning fusioneret under universiteterne 2008 er opgjort som skøn baseret på 2008-tal. Forskningsråd er opgjort inkl. ny overhead. Rådene under Det frie Forskningsråd er opgjort på basis af relativ fordeling som skøn på basis af 2007-tal).

(Kilde: Statsligt forskningsbudget 2009 (Finanslovsforslag 2009))

KONKURRENCEMIDLER, STRATEGIER M.M.

Mens politikerne i 1990'erne erklærede, at man burde gøre op med cigarkasserne – politikernes øremærkning af strategier – så har Regeringen siden sin tiltrædelse i 2001 oprettet et væld af støtteordninger, især med relation til erhvervslivet. Regeringen har også oprettet helt nye organer til strategiske indsatser: Det strategiske forskningsråd, Rådet for Teknologi og Innovation, Højteknologifonden. Og så er der oprettet helt særlige programmer med sit eget liv.

En betingelse for at få penge fra disse puljer eller strategiske programmer er, at man søger om midlerne, dvs. at ansøjerne konkurrerer. Nogle får og andre får ikke.

Det er især de strategiske forskningspuljer, som har Regeringens kærlighed. Mens de frie forskningspuljer (under de frie forskningsråd) steg med 14 pct. i perioden 2005-2008, så steg de strategiske puljer med 100 pct. (se FORSKERforum 212, marts 2008).

De frie forskningsråd

De frie forskningsråds er det eneste 'frie bevillingssted', dvs. hvor en universitetsforsker kan søge en bevilling uden krav og bindinger om erhvervsrelevans eller samarbejdes med erhvervslivet el.lign.

Ansøgning sker til fem faglige forskningsråd, som fordeler pengene. Herudover fordeler de enkelte råd millioner til særlige øremærkede initiativer (fx køns-initiativer eller forskerkarriere), men i oversigten er disse midler samlet i en særlig kasse til sidst.

De strategiske forskningsråd

Det Strategiske Forskningsråds hovedopgave er at udmønte penge fra (politisk definerede) opslag eller indsatsområder. Rådets bevillinger skal styrke samspillet mellem offentlig og privat forskning. Det er en betingelse for bevilling, at et privat firma er involveret i projektet.

Det strategiske forskningsråd står via programkomiteer for fordeling af millioner til særlige politisk udpegede strategiske områder.

Rådet for teknologi og innovation

RTIs formål er at styrke 'vækst og innovation i erhvervslivet gennem teknologi- og innovationspolitiske initiativer'. Rådets pulje er især rettet mod innovation i private firmaer, som har en særlig kommerciel ide, som de gerne vil dyrke. Konkret skal rådet fremme samarbejde mellem forskere, institutioner og firmaer samt innovation og kommercialisering af forskningsresultater og ny teknologi.

Rådet administrerer også en stor bevilling til GTS-institutter som arbejder med praktisk teknologi-overførsel.

Højteknologifonden

Højteknologifonden er en selvstændig fond inden for den statslige forvaltning, og bestyrelsen består primært af erhvervsfolk. Fonden giver tilskud i form af medfinansiering af højteknologiske satsninger og projekter inden for innovation, men med klar "erhvervsmæssig relevans". Fonden støtter såkaldte "højteknologiske platforme".

Der indgår krav om samfinansiering: Fonden dækker halvdelen af projektudgifterne, mens det private firma (fx VESTAS) og en forskningsinstitution (fx DTU-RISØ) så tilsammen bidrager med en tilsvarende sum.

Frie midler til universiteterne (UNIQ)

UNIQ er en pulje, som universiteterne kan søge til særlige, større indsatsområder, hvor universitetet er særligt dygtige.

Løse cigarkasser: Diverse programmer og puljer

Her er oplistet en broget buket af cigarkasser til en lang række politisk udpegede strategi-puljer, som tilsammen faktisk udgør 1/8 af den totale statslige forskningsindsats.

Det Frie Forskningsråd (1291)	
Råd: Sundhed	235
Råd: Natur	255
Råd: Kultur og kommunikation	133
Råd: Teknik og produktion	285
Råd: Samfund og erhverv	102
Særlige initiativer	270
Det Strategiske Forskningsråd (969)	
Vedvarende energi, miljø	175
Transport	48
Bioressourcer, fødevarer o.a. bio	200
Uddannelsesområdet	31
Brugerdriven innovation	37
Nano-, bio- og IKT-teknologi	20
Kulturforståelse	27
Klinisk Forskning (Danske Regioner)	84
NABIT	79
Miljø og energi	109
Sammenhæng fødevarer, sundhed, livsstil	94
Rådet for Teknologi og Innovation (jf. Frascati-manualen) (832)	
GTS-institutter	296
Erhvervs-ph.d. & videnspiloter	121
Innovationsmiljøer	130
Samarbejde, innovat. og vidensspredning	271
Højteknologifonden (272)	
"Frie midler" til universiteterne (UNIQ) (272)	
Div. Programmer og puljer (1761)	
Obl. Int. Programmer	229
Pulje: Forskningsinfrastruktur	208
Projekter i Danmark	181
Innovation mm. Fødevarer, Fisk og jordsektor	138
Tilskud t. Fødevarerforskning	139
Andre programmer	127
Forskeruddannelse	118
Tilskud til energiforskning	222
Ikke obl. program: Rumforskning	161
Div.	238
Totalt	6704 mio.

DOKUMENTATION

Regeringens procent 44,7 procent er 48,3

Regeringen har glemt at medregne Grundforskningsfonden og EUs rammebevillinger 'konkurrenceudbudte midler'. Hvis de medregnes, så udgør konkurrence

Regeringen fifler, når den opgør, hvor stor en del, der er basismidler. Regeringen påstår – og det er de tal som Folketinget har fået forelagt – at det i 2009 vil være 55,3 procent af de samlede forskningsbevillinger.

Men i virkeligheden er tallet kun 51,7 pct. og den konkurrenceudbudte streng tilsvarende større. Regeringens regnestykke udelader et par vigtige poster i den konkurrenceudbudte streng. Grundforskningsfonden er reelt statslige midler og burde således medregnes. Om penge hentet hjem (eller sendt ned til) EU's konkurrencemidler burde medregnes er mere diskutabelt, men et argument for er, at Regeringen faktisk selv med-

regner beløbet, når de skal indrapportere til EUROstat og når Regeringen opgør succes'en for sin Barcelona-strategi (se nedenfor).

Men hvis disse beløb blev medregnet ville regnestykket se sådan ud:

Konkurrencemidler	6704 mio.
+ Grundforskningsfonden	237
+ EU's rammeprogrammer	832
I alt	7773 mio.

Bevillinger til konkurrencepuljer er altså reelt større – svarende til 48,3 pct. og ikke 44,7 pct. som i regeringens regnestykke (se tabellen side 21). Regeringen er reelt meget tættere på sit måltal på 50 pct. til konkurrencestrengen end man fortæller...

Barcelonamålet 2010 nås kun med talfifleri

Regeringen opfylder kun Barcelona-målsætningen i 2010, fordi EU-rammebevillinger medregnes som en national bevilling

Kun med *fifleri* når Regeringen af opfylde Barcelonamålsætningen i 2010. I de beregninger som Videnskabsministeren og Finansministeren har fremlagt opfylder man formelt succesmålet. Med 1,03 kommer man således over 1 pct. forskningsbevillinger (i forhold til BNP). Men det sker kun, fordi der er fiflet, idet de internationale EU-bevillinger medregnes til de offentligt finansierede nationale forskningsbevillinger.

Men det er i strid med den internationale EUROstat-standard, som Danmarks Statistik indberetter danske data efter og som bruges til internationale sammenligninger (jf. fx Nyt fra Danmarks Statistik nr. 479 fra 11. nov.).

Men Regeringen indberetter altså indtægter fra de EUs rammeprogrammer på ca. 832 mio. (2008); den danske forskningsindsats. Hvis Regeringen fulgte EUROstat-standard og ikke ikke medregnede det beløb, så vil målopfyldelsen **kun blive 0,98** procent og ikke 1,03 i 2010, viser FORSKERforums beregninger.

Finansministeren dikterede ny definition

Omdefineringen blev dikteret af daværende finansminister Thor Pedersen i sommeren 2005. Skulle Regeringen nemlig gøre sig håb om at opfylde Barcelona-målsætningen, så skulle så mange puljer som muligt indregnes i de totale danske forskningsbevillinger. Han omdefinerede forsknings-begrebet så for eksempel dele af Højteknologi-fondens bevilling – som kan gå til erhvervsinnovation og markedsføring – kan medregnes, selv om definitionerne mellem "forskning og udvikling" og "innovation" skilles klart ad i statistikkerne (jf. Frascati-manualen).

Og pludselig fik Center for Forskningsanalyse (CfF) ved AU (som dengang udarbejdede den danske forskningsstatistik) dikteret, at også EU-bevillingerne skulle medregnes. Den mundtlige begrundelse lød - så vidt FORSKERforum kan få oplyst - at Danmark betaler bidrag til EU's forskningskasse og så er det ikke andet end rimeligt, at disse penge også tæller med til den nationale indsats.

Det førte til en pinefuld konflikt mellem

Center for Forskningsanalyse og Finansministeriet, for eksperterne i centret henholdt sig til de anerkendte EUROSTAT-opgørelsesmetoder for, hvad der er "nationalt offentligt finansieret". Centret fastholdt de givne standarder, men centerleder Karen Siune ville ikke udtale sig, da definitionen pludselig overgik til "politisk forhandling" – som altså endte med et Finansministerielt vink.

FORSKERforum har bedt om aktindsigt i Finansministerens diktat fra dengang.

jø

fifleri: 3 ...

Sammenligningsprogrammer blandt
andelens hele 48,3 pct. i 2009

I Videnskabsministeriet forklarer man, at grunden til at de to bevillingstyper ikke tæller med i den officielle procentregning er, at bevillingerne ikke fremgår af finansloven. Og at Grundforskningsfonden ikke optræder som en statsbevilling, men er en selvstændig fond, baseret på en privatretslig fond.

Ministeriet tilføjer, at opdelingen på basis/konkurrence har været foretaget på samme måde siden man startede med udarbejdelsen af statslig forskningsbudget. Det er således ikke noget nyt i, at EU-midlerne og grundforskningsfonden ikke indgår.

ja

Sander i pindsvinestilling

Videnskabsminister Helge Sander taler hellere end gerne med kronprins Frederik, som han her modtager ved Galathea-præsentationen i oktober. Men ministeren vil ikke i debat med universitetsverdenen ...

Ministres definitionsret

Ingen forskningsekspertes tilbage

Cff fik fra årsskiftet frataget ansvaret for Forskningsstatistikken. Det forlød, at i tvisten om bl.a. EU-definitionerne havde centret været for ubekvemme og for uafhængige. Ansvaret blev overført til Økonomi-ministeriet (og Danmarks Statistik), og det gav ministre og embedsværket større "definitionsret" til at kunne bestemme, hvad der er "basisforskning" og om EU-midler medregnes osv. (se FORSKERforum 210 / dec.07)

Det betyder, at der pt. ikke er forskningsfaglige specialister i Danmark, som kan kommentere forskningsbevillingernes bevægelser. Cffs forskningsspecialister vil således ikke kommentere sagen:

"Vi er frataget ansvaret for forskningsstatistikken og beregningerne, og vi har derfor heller ikke ansvar for at formidle eller at bidrage med kommentarer – og vi har heller ikke særlig lyst til det. Vi er handicappet i forhold til tidligere, for vi kan ikke få data-input ud, så vi ved såmænd ikke mere end andre, og har derfor svært ved at analysere bevægelserne. Men det er da klart, at hvis en rekvisit bestiller en analyse – og kan bane vejen til data – så tager vi gerne opgaven", forklarer Cffs centerleder Karen Siune.

AC afholder i januar en stor høring, som optakt til den evaluering af universitetsloven, der skal foregå i 2009. Men det bliver uden minister Sander eller hans topembedsmænd på podiet.

AC inviterede tidligt ministeren, så han kunne være hovedtaler for det samlede arrangement. Imidlertid meldte Helge Sander fra med det samme - uden forslag til alternative datoer. Også topfolk i ministeriet blev inviteret, men efter en tænkepause blev der meldt tilbage, at herfra ønskede man heller ikke at optræde som oplægsholdere eller paneldeltagere.

"Vi ville gerne have haft ministeren til at fortælle om, hvad der er ministeriets og regeringens planer med næste års evaluering. Men vi må notere os, at ministeren og embedsmændenes ikke har taget imod vores invitation, og tager deres tilbagemelding til efterretning", siger afdelingschef Niels Lykke fra AC. AC har ikke har fået nogen begrundelse for ministeriets afbud.

Konferencen skal handle om den varslede evaluering af universitetsloven. Ministeriet prøvede i forsommeren at bagatellisere evalueringen som et uforpligtende 'eftersyn', uden efterfølgende lovrevision. Men presset fra såvel 6488 protestunderskrifter som udmeldinger fra oppositionen peger mere og mere på, at evalueringen kan åbne for en egentlig lovrevision.

Det stiller ministeren i en penibel situation, hvor han kan tvinges til at debattere – hvad han er kendt for at gøre alt for at undgå. Hvad angår hans embedsmænd har især universitetsdirektør Jens Peter Jacobsen tidligere brilleret ved at optræde som ministerens talerør. Men han havde den ubehagelige oplevelse ved en AC-konference om "forskningsfinansiering og fordeling af basismidler" i september, at oppositionspolitikere ligeud sagde, at de ikke kunne lide den model, han præsenterede.

Frihedsgrader og forskningsfrihed

AC-høringen foregår d. 28 januar i KUs festsal. Den har titlen "Frihedsgrader og forskningsfrihed". Den skal handle om, at folketingets politikere sidste år – i forbindelse med universitetsfusionsloven – besluttede, at der skal gennemføres en evaluering af graden af opfyldelse af formålene med universitetsfusionerne samt en evaluering, der belyser medarbejdernes og de studerendes medbestemmelse på universiteterne, den frie akademiske debat og forskningsfriheden under den nuværende universitetslov.

Høringen skal bl.a. bygges op om tre vidnepaneler med henholdsvis VIP'ere, institutledere og rektorer.

Høringen skal foregå i festsalen på KU kl. 9-16 – og der vil være åben adgang for interesserede. (se programmet på ac.dk).

Centeropbygning kræver tålmod

En forskningsleder skal motivere i et åbent miljø - men pisken skal være klar i baglommen

Fri eller ikke fri, det er spørgsmålet for **Jens Hjorth**. På den ene side er han en ansvarstynget mand. Som leder af forskningscenteret Dark Cosmology Centre har han ansvar for sine medarbejders trivsel og arbejde, han har administrativt ansvar og forpligtelser omkring centerets drift – herunder af få projekterne finansieret – og han har et ansvar over for donatorer, der forventer, at deres penge udmønter sig i forskningsresultater.

Med andre ord en mand, der på ingen måde kan bure sig inde i studerekammeret og lade resten stå til.

FORSKNINGSLEDELSE

Men samtidig har Hjorth også opnået præcis det, han satte sig for, da han for ti år siden blev ansat på Niels Bohr Institutet på Københavns Universitet. Han ville være en fri forsker, der selv definerede sine opgaver og projekter i verdensklasse. Og hvis den ambitiøse forskning – som det er tilfældet i astrofysikken – kræver et apparat med mange penge og mange folk, så måtte han have det.

”Jeg kunne se, at hvis man skal have forskningsmæssig indflydelse, så må man have mennesker omkring sig. Så jeg startede helt fra grunden med at bygge en gruppe af mennesker op omkring mig. Unge ph.d.-, masters- og sågar bachelor-studerende, som jeg tog ind, uddannede og lavede projekter med. Jo mere forskning, du kan lave, jo bedre”, fortæller Jens Hjorth.

Ti års opbygning

Dark Cosmology Centre blev officielt oprettet som et af Grundforskningsfondens centre i 2005, men man kan altså hævde, at centeret uofficielt har eksisteret siden 1998 med Hjorth som eneste fastansatte.

De ti års opbygning af et kosmologisk forskningsmiljø beskriver Hjorth som et projekt, der ikke var starten var dømt til succes. Et videnskabeligt miljø har en til tider lidt for naturlig reaktion mod fremmedlegemer.

”Der har grundlæggende været to reaktioner. Den ene, at folk synes, det er smadder godt. Den anden er en vis træghed, når man kommer med nye initiativer. Hvis man har nogle ideer, men folk ikke synes, det er, præcis som de selv ville have gjort det, så bliver det trægt. Det er den største udfordring”.

Træghed eller ej, Dark Cosmology Centre er i dag et forskningscenter med en stærk, international profil. Centeret har hentet adskillige priser, blandt andet er Jens Hjorth selv blevet tildelt Videnskabsministeriets EliteForsk-pris og den europæiske Descartes-pris, og senest har en af de ansatte, lektor Anja C. Andersen fået DMs Forskerpris.

Centeret skiller sig også ud på andre måder,

Jens Hjorth begyndte tidligt at skabe sit eget miljø omkring forskning i kosmologi.

blandt andet er halvdelen af de ansatte kvinder – et sjældent syn i de ’hårde videnskaber’.

Møde eller faglig hyggepassiar?

Da FORSKERforum kommer ind på Dark Cosmology Centre for at interviewe Jens Hjorth, sidder han med en gruppe medarbejdere mageligt henslængt i et sofaarrangement i centerets centrale mødelokale. Trods de afslappede forhold er der fuld koncentration i gruppen. En yngre mand – de er alle unge. Jens Hjorth er med sine 43 år den ældste – peger på et kurvediagram på en fladskærm på væggen og fortæller på engelsk med sydeuropæisk accent om kurvens højdepunkter. De øvrige skiftes til at stille spørgsmål og supplere med forklaringer.

Er det et møde eller faglig hyggepassiar? Det virker som om tingene flyder sammen. Gennem centerets glasvægge – som bidrager til det åbne og uhøjtidelige miljø – sidder folk ved computerne i en skøn blanding af racer og kulturelle baggrunde.

”Halvdelen af medarbejderne er fra udlandet, og jeg går meget op i at opbygge et internationalt miljø. Da jeg startede for ti år siden var der hovedsageligt danskere, men da vi fik muligheden for det, besluttede vi at slå stilerne op internationalt, og så udelukkende

hyre de bedste”, fortæller forskningslederen. Han fortæller om de fælles synergier, det skaber med folk udefra, og hvordan de mange mennesker med forskellig baggrund bidrager til centerets identitet.

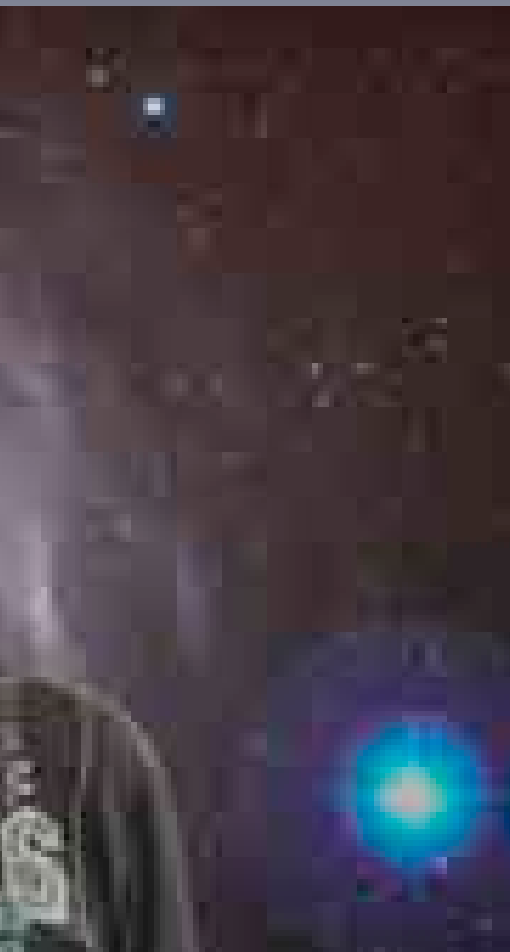
Kulturelle udfordringer

Men at hive medarbejdere hjem fra hele verden, giver også særlige udfordringer.

”Det er enormt store kulturelle forskelle. Det er især svært, når du tager dem ind tidligt fra en uddannelsesinstitution – for eksempel fra Kina og Pakistan – der ikke gør tingene på samme måde som her. Men for dem, der kommer, er den største udfordring ikke at komme til et forskningssted, hvor folk tager imod dem og er interesserede, men at komme til et land, hvor vejret er skidt, hvor reglerne er svære at forstå og hvor folk er lidt reserverede”, siger Jens Hjorth.

Selv gør han, hvad han kan for at initiere et godt socialt fællesskab med fester og arrangementer. Men der er også grænser for, hvor personligt han selv kan involvere sig.

”Jeg tog dem såmænd gerne med hjem til aftensmad, men da jeg har en stor børnefamilie, kan det ikke rigtigt lade sig gøre. Så selvom jeg ser det som min udfordring, er det ikke nødvendigvis mig, der pt. skal yde den

indsats. Men nogle klarer sig enormt godt, fordi de er meget udadvendte, andre bryder aldrig koden til, hvordan danskerne skal tackles, før de rejser hjem – sådan er det.”

Kulturforskelle

Forskellige kulturer og forskellige mennesker betyder forskellige måder at lede på. Det er en af de vigtigste erkendelser, Jens Hjorth har gjort sig som leder af et forskningscenter. Selv er han en ildsjæl, der nærmest ikke kan lade være med at arbejde og levere resultater, hvis ellers de ydre forhold er i orden. Men selvom medarbejdere er dygtige og engagerede, er det ikke alle, der fungerer sådan.

”Selvom man inspirerer, klapper på ryggen og giver gode løn og arbejdsforhold, så er det ikke altid nok. Nogle folk motiveres bedst af, at jeg fortæller dem, hvilke forventninger, jeg har til dem - at de laver dette her inden næste uge, eller de skriver så og så mange artikler på så lang tid - eller måske skal jeg give dem nogle opgaver, de ikke nødvendigvis selv tager. Det er ingen gylden nøgle, det handler om grundlæggende at forstå individet og hvordan de reagerer”, siger Hjorth.

lh

Højest én Einstein pr. institut

Konkurrence blandt forskere er sundt og en del af systemet.

Centerleder har ifølge den nye universitetslov myndigheden – instruktionsbeføjelsen – til at pålægge sine medarbejdere forskningsopgaver.

Det er dog ikke en virkelighed, **centerleder Jens Hjorth** genkender i praksis.

”Jeg får ikke nogen pålæg fra dekanen, og jeg tror, de færreste får det, hverken på dette institut eller andre steder. Jeg er bedre end ham til at udstikke de faglige retningslinjer. På samme måde er det for mine medarbejdere. Hvis de vil finde ud af, hvad det mørke stof er, så behøver jeg ikke fortælle dem hvordan, det finder de selv ud af. Har du dygtige forskere, så har du også en tillid til, at de forvalter tingene bedst.”

Det betyder dog ikke, at Hjorth ikke har greb i tøjlerne. Medarbejderne skal levere. Den ultimativt frie forskning uden krav er sjældent produktiv, mener han:

”Hvis du har Einstein siddende, så skal du bare lade ham være. Det kan godt være, der sidder en Einstein på hvert institut, men jeg tror kun, der sidder én. Der er måske mange, der godt kan lide at arbejde på den måde, men der kommer ikke nødvendigvis så meget ud af det.”

Ansatte skal være medansvarlige

Den styring, han praktiserer, er at gøre sine ansatte medansvarlige for de forskningsprojekter, der sættes i søen.

”Når man sender en ansøgning til en bevillende myndighed, skal man angive en retning, man bevæger sig i – en forskningsplan. Og så siger jeg til folk: Det her sender vi ind i fællesskab, og får vi pengene, så står vi også alle bag. Så vi har overordnede temaer, men der er ingen detaljestyling, folk kan gøre som de vil.”

Emnet får Jens Hjorth til at kommentere på spørgsmålet, der indledte denne tekst: *Er Jens Hjorth en fri forsker?*

”Man er fri til at tage sine valg. Når man søger nogle penge, så går man ind på at arbejde inden for nogle bestemte rammer. Jeg ser det ikke som at gøre sig ufri, for man har selv valgt. Men man kan ikke få en masse penge, og så ikke levere varen.”

Forskning er som sport

Forskningslederen går ind for konkurrence om forskningsmidler.

”Med et system, hvor alle bare får det samme, ville vi ryge i anden division i international målestok ...”

Men masser af penge skal der til, når stjerner og galakser er ens forskningsobjekter. Og han ærgres sig som så mange andre over de mange forskningstimer, der går med at skrive ansøgninger.

”Men det er i mine øjne svært at have et bevillingssystem, hvor pengene kommer automatisk. Det ville være blottet for dynamik. Hvad, hvis nogle har mere drive end andre, eller hvis nogen har et forskningsfelt, der er stærkere end andres? I dag er forskning totalt internationalt, du konkurrerer mod amerikanske og japanske kolleger, og du skal have de bedste muligheder, ellers har du ingen chance.”

Få hundrede meter fra hans kontor spiller et andet superligehold, FCK sine kampe. Sammenligningen er nok søgt, men vel heller ikke helt i parken. Ligesom de pengestærke fodbold-naboer forsøger hans center at føre et dansk-baseret mandskab ind i den internationale top. Det er forskning, men det er også sport:

”Man kan ikke komme uden om, at konkurrence er et væsentligt element. At være først, størst osv. Formålet med forskning er at lave det ypperste, og det er en konkurrence.”

lh

Det venligt-fjendtlige f

- er den konkurrence på godt og ondt, som driver videnskaben frem. Men i samf

Derfor bør der laves et pligtforum for af

"For aktive forskere er det utåleligt, at de hele tiden skal være fremme i skoene og være bedre end de andre. Men samtidig kan de ikke leve uden de andre".

INTERVIEW

Sådan er det videnskabelige arbejdes karakter: "Fremdriften i det videnskabelige arbejde er den kritiske tænkning, som skabes i konkurrencen mellem videnskabsfolkene, på godt og ondt. Den sociale relation mellem forskerne er venligt-fjendtlige samarbejde. På den ene side er de konkurrenter til døden med alt hvad det medfører. Og samtidig er de samarbejdende. De eneste som kan bedømme dybden i dit arbejde er dem, som du konkurrerer med. I det spændingsfelt skabes videnskaben".

Det er vigtigt at se på forskningens indre liv og mekanismer, alt imens opmærksomheden for tiden retter sig for tiden mod "verdens værste universitetslov" og Regeringens "reformvænvid" med dens topstyring og kontrol, mener forskningsbibliotekar Nils Bredsdorff: *Hvordan har universitetets indre liv det egentlig? Hvordan omgås forskerne hinanden? Hvordan diskuterer man fagligt med hinanden? Er der nogle vigtige fejder?*

Sand videnskab er gensidig kritik

Bredsdorff er kendt som stridbar og skarp debattør – og gammel marxist – og derfor er det måske overraskende, da han afslører den teoretiske bagmand bag det venligt-fjendtlige samarbejde, nemlig den borgerlige sociolog og filosof, Karl Popper: "Popper var en af studenterbevægelsens hadefigurer, fordi han blev forbundet med positivisme-debatten.

"Men Poppers videnskabssyn og fremstilling af videnskabens drivkræfter er herligt usentimental måde at se videnskabsdebatten, når han taler om 'den videnskabelige metodes offentlige karakter', nemlig noget som kan og skal diskuteres i det videnskabelige miljø. Sand videnskab er gensidig kritik, og det er der ingen vej udenom, sagde han. Også de to sociologer Robert Merton og Pierre Bourdieu udnytter konkurrence og fjendskab - modsætninger mellem forskerne - i deres analyse af det videnskabelige arbejde"

Kritik er tidskrævende og besværlig

Netværkssamfund. Informationssamfund. Risikosamfund. Velfærdssamfund.

Sådan lyder almindelige samlebetegnelser af det moderne samfund, men hvad betyder de egentlig, når de skal fortælle om samfundets sociale organisering og strukturer?

"Ikke meget. Og samfundsvidenskabs-

folk er ikke meget for at gå ind i en nærmere definition eller debat om disse, selv om det basalt set må være centralt for ens metode og teorier til at analysere samfundet", siger forskningsbibliotekar Nils Bredsdorff. "Magtudredningen 1999-2003 brugte for eksempel betegnelsen 'informationssamfund', men da en professor så bad om præcisering af, hvad det betød, så var det bare en 'heuristik', som ikke havde den store betydning for udredningens konklusioner. De brugte den bare som en 'en praktisk samlebetegnelse'. Men når centrale kategorier bruges på den måde så tømmes terminologien for indhold – både videnskabeligt og politisk", siger Bredsdorff.

Og mens Magtudredningen bagatelliserede betydningen af terminologien, så mener Bredsdorff derimod, at den er vigtig: "Hvis man udtrykker sig i den slags samlebetegnelser uden at præcisere, hvad det betyder, så synes alt lige godt. Men det er desværre meget karakteristisk for dansk samfundsvidenskab. b ...Præciseringer, afgrænsninger skaber konflikter og modreaktioner, som er tidskrævende"

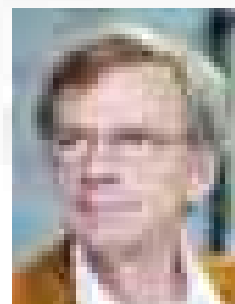
Standardopførsel: Ikke-indblanding

"I de danske samfundsvidenskaber er debatten og den gensidige kritik tørret ind. Det er en 'bekvemligheds-relativisme', en tolerance over for indbyrdes modsigende teorier og resultater, der er udartet til ligegyldighed. Der har bredt sig en stemning af kollegiale normer og holdninger, der stempler kritik som nærmest i strid med god akademisk tone – og måske ligefrem skadelig", siger Bredsdorff (med henvisning til sociologen Heine Andersens kritik i forbindelse med Magtudredningen).

"Den generelle norm for god opførsel er ikke-indblanding. Indbyrdes kritik er fraværende. Det videnskabelige miljø i venligt-fjendtlig forstand er brudt sammen. Forskerne grupperer sig omkring hinanden i teorifællesskaber og en slags lejr-tænkning. Man læser ikke hinanden og man kritiserer ikke hinanden. Det betyder, at der er opstået et slags apartheidsystem, hvor alle respekterer fronterne – der således fungerer som en permanent våbenstilstand", siger han.

For at opretholde denne illusion af konfliktløsness så fremstilles videnskabelige teorier og metoder som venligt komplekterende og ikke som fjendtlige og konkurrerende.

"Bag denne ligegyldighed overfor hinanden gemmer sig en metodepluralisme, hvor alt er lige gyldigt. Groft sagt kan man på god postmoderne vis tage forskellige teo-

(Foto: Martin Søby)

Hvordan har universitetets indre liv det egentlig? Hvordan omgås forskerne hinanden? Hvordan diskuterer man fagligt med hinanden? Er der nogle vigtige fejder?

Nils Bredsdorff

rier og ideer ned fra hylderne og blande dem, uden at skulle argumentere for deres teoretiske eller metodiske stringens eller sammenhæng. Den indre videnskabelighed er altså borte. Og det legitimerer de rolige og stridsløse relationer mellem lektorer og professorer. Man ignorerer eller accepterer uden kritik væsentlige uenigheder - tavsheden og tolerancen er i realiteten konkurrencebegrænsende foranstaltninger.

Kritik bliver ikke besvaret

I samfundsvidenskaberne er der flere tydelige eksempler på debatter, som bare ikke bliver taget:

"Magtudredningen 1999-2003 var et 50 millioner stort projekt med mange forgreninger. Det havde et meget problematisk metodisk og teoretisk udgangspunkt med en metodepluralisme – en såkaldt triangulering – hvor man anvendte 'forskellige synsvinkler' eller 'en flerhed af teorier og metoder'. Så kunne hyggen brede sig, fordi den tilgang gav plads til alle tolkninger", siger Bredsdorff. "Men værst var, at den også modvirkede enhver debat og konflikt, fordi alt virkede sammen. Magtudredningen blev kritiseret for denne mangel på metode og teori-stringens – blandt andet af mig - og Magtudredningens ledelse lovede, at de ville afholde debatmøder. Men meget betegnende for miljøet, så blev debatmøderne aldrig til noget".

Et andet eksempel er **arbejdsmarkedsforskningen** i Danmark, som består af forskellige grupperinger, bl.a. i København og i Ålborg. De har hver deres holdepunkter og teorier – og vi ved fra korridoren at de er meget uenige – men de går ikke i direkte konfrontation med hinanden på skrift eller tale.

Et tredje eksempel er, at såkaldte **socialkonstruktivist** påstår, at danskerne har påtaget sig det postmoderne samfunds fly-

Forhold mellem forskere

Samfundsvidenskaben stemples kritik nærmest som i strid med god akademisk tone.

Levering af kritik, mener Nils Bredsdorff

dende værdier – at alt har gyldighed – mens sociologen Peter Gudelach i store værdiundersøgelser konkluderer, at det kan man på ingen måde sige, for danskernes værdier er relativt stabile. Men der kommer ingen debat mellem de to parter.

Et fjerde eksempel er, når filosofen Finn Collin direkte kritiserer den succesfulde socialkonstruktivistiske tilgang for sin mangel på teori og metode, så hører man intet fra den anden fløj. De refererer ikke kritikken endssige afviser den. Man tier bare.

Ikke bare konfliktskyhed

Der kan selvfølgelig gives systemforklaringer på passiviteten, for eksempel økonomisk udsultning, uddifferentiering af fag, forøget konkurrence osv. som gør, at enhver intern kritik bliver opfattet som faglig svaghed – og som politikere og embedsmænd kan bruges til at "effektivisere".

Miljøernes manglende lyst til konfrontation kan også skyldes, at Danmark er et lille videnskabeligt samfund i modsætning til England, Tyskland og USA, hvorfor kritik af andre risikerer at blive tillagt personlig karakter.

"Og nej, det er ikke bare almindelig konfliktskyhed, for mange af forskerne er faktisk hidsigpropper. Det er derimod en karrierestrategi. Uden at gøre det alt for indviklet, så forsvarer og beskytter man sig. Og der er faktisk en grund til at beskytte sig. Karriereforløb og det videnskabelige miljø kan være forfærdeligt", siger Bredsdorff.

"Men ser man på forskningens sociale organisering så skyldes tavsheden nok nærmere en slags beskyttelse af arbejdskraften. Det er en slags mafios monopol-dannelse, hvor man frivilligt indordner sig under nogle konkurrencebegrænsninger, fordi det gør livet lidt nemmere. Hvis du ikke kritiserer mig, så kritiserer jeg heller ikke dig", forklarer Bredsdorff.

"Og noget af det mest utålelige er den disciplinering, som udføres via det fuldstændig udefinerede ord 'kollegialitet'. Det betyder i sine værste former, at kritik er uvelkommen og bliver således en konkurrencebeskyttelse og et forbud mod den vigtigste drivkraft i videnskaben: Den gensidige kritik".

Det postmoderne spøgelse

Et mærkbart udslag af borgfreden og konfliktløsheden er den såkaldte social-konstruktivisme, som er et af Nils Bredsdorffs særlige hadeobjekter. Selv om han har skrevet adskillige barske kritikker af denne position, så får han – sigende nok – ingen reaktion eller debat ud af det.

De postmoderne teoretikere opstod egentlig som et forfriskende og provokerende og anti-autoritært oprør mod fastlåste videnskabelige positioner i 1980'erne – marxistiske som positivistiske. Men det postmoderne oprør udartede hurtigt i metodepluralismen, hvor alt var lige gyldigt, og hvor man nægtede at diskutere metode.

Socialkonstruktivismen hævder at alt er en social konstruktion – alt kunne være anderledes. Men det er i Bredsdorffs øjne en relativisering og privatisering af den videnskabelige tolkning. "Det er en nyliberal tilgang, som priser mangfoldigheden og som ikke skelner mellem godt og skidt, rigtigt og forkert, som en klassisk samfundsvidenskabsmand ville gøre. Virkeligheden (kilden) bliver i den forstand en social konstruktion og alt bliver overladt til 'fortolkning'. I et postmoderne socialt rum er alt til fortolkning. Det ene bud er lige så interessant og har ligeså stor udsagns-kraft som det andet", siger han.

"Det er videnskabelig laissez-faire og en rugekasse for tilfældig snak. Fra dette postmoderne, beskyttede værksted kan et fagligt miljø herefter helt legitimt vælges, hvad den har lyst til at lade sig genere med af viden og opponenter".

Og nej, det er ikke bare almindelig konfliktskyhed, for mange af forskerne er faktisk hidsigpropper. Det er derimod en karrierestrategi. Uden at gøre det alt for indviklet, så forsvarer og beskytter man sig.

Nils Bredsdorff

Men alt er ikke lige gyldigt, og der er grænser for fortolkning, siger Bredsdorff og henviser til Umberto Eco: Vi kan ikke sige noget om, hvilken fortolkning, der er den RIGTIGE, men vi kan bestemt udtale os om, hvilke der er dårlige.

Men socialkonstruktivismen fungerer for samfundsvidenskaberne som ansvarsfrigelser for debat: "Den socialkonstruktivistiske tænkning, hvor alle sandheder er lige gode og det er op til dig selv at vælge, fritager folk fra metodediskussioner. Og det fritager forskere fra at tage de diskussioner, som hører til i et åbent venligt-fjendtligt videnskabsmiljø"

Løsningen: Pligtforum for gensidig kritik

Den store tavshed og konfliktløshed kan være en beskyttelsesmekanisme, for karriereforløb og det videnskabelige miljø kan være råt og hårdt og opslidende. *Men hvordan kan man så organisere det videnskabelige miljø, så det bliver mere venligt-fjendtligt?*

Bredsdorff svarer, at når samfundsvidenskabens tavshed skyldes videnskabens sociale karakter, så ophæves tavsheden ikke ved at appellere til folks moral og gode intentioner. Derfor må kritikken institutionaliseres i kulturen. Han har et radikalt forslag: Det drejer sig om at civilisere konkurrencen og den tvangsmæssige fjendtlighed:

For at det venligt-fjendtlig forhold mellem forskerne kan udfolde sig, må der indføres formelle krav, hvor det bliver en pligt for forskerne at fremlægge og diskutere sine ting. En gang om året skal stille sit arbejde til rådighed for åben debat, hvor der er organiseret opponenter, som ved akademiske forsvar. Og omvendt skal man også forpligtes til at kritisere de andre, når de fremlægger deres.

"Man skal ikke kunne kaldes krakiler eller ukollegial, fordi man kritiserer fagfæller. Nej, det er en embedspligt, fordi kun kritikken kan bringe videnskaben fremad".

Pligtforum vil være kollegial kvalitetskontrol

Et pligtforum vil have flere fordele:

"I dag klør man hinanden på ryggen. Ingen orker at kritisere de andre, fordi det socialt ubehageligt – specielt hvis den anden har lavet noget skidt. Det er jo skidesvært at kritisere en kollega. Men når kritikken bliver en fast social institution, som man har pligt til at deltage i, så vil det heller ikke være så pinligt at skændes om det faglige", siger Bredsdorff.

"Jeg har ingen illusioner om, at politikere skal forstå indholdet i videnskabelige tvister. Men debatter er jo den bedste form for videnskabelig kvalitetskontrol! Hvis alle blev udsat for hæmningsløs kritik, så overlevede der ikke en eneste slap teoretiker, og videnskabsmiljøet kunne altså kontrollere sig selv – og ikke af politikere og embedsmænd", siger han.

"Man kunne også håbe på, at åbningen af debatmiljøet også vil gøre samfundsvidenskabsfolk mere aktive i samfundsdebatten. Og at forskningen herigennem kan være med til at legitimere sig, sådan at politikerne får større tillid til universiteterne og forskermiljøet, så politikerne ikke bare tror at løsningen er endnu mere bureaukratisk og ikke faglig'kontrol' og 'konkurrence'..."

jø

Henvisning:
Nils Bredsdorff: To essays om universitetspolitikken og det venligt-fjendtlige samarbejde mellem forskerne (RUC, skriftserie nr. 50)

På pension med døvsdom

Da to institutter skal lægges sammen foretrak professor Desmond Bates at gå på pension før tid – ikke helt uden sammenhæng med, at han hører så dårligt. Men han savner det akademiske års rutiner. Uddrag af David Lodges nye ROMAN

Det slog ham, mens han gik igennem campus på vej mod hovedindgangen, at havde han fortsat på universitetet indtil den normale pensionsalder, havde han nu været i gang med det indledende semester i sit sidste akademiske år. Efterhånden var han begyndt at spekulere mere og mere på, om han nu havde gjort det rigtige, da han valgte at gå tidligt på pension for fire år siden.

Hovedsporet i DAVIS LODGES skønlitterære forfatterskab handler om tilværelsen som akademiker eller intellektuel i en eller anden form for krise. Karakteristisk er den nådesløse og satiriske udlevering af det akademiske livs vrangside, indestængthed, stillingskrig og lokumsaftaler.

I gennembrudsværket 'Changing Places' bytter to universitetslærere job og tilværelse i et halvt år. I fortsættelsen 'Small World' fra 1984 skildres det trættende konferenceliv, som universitetsprofessorer udsætter sig selv for. Og i det tredje bind 'Nice Work' fra 1988 handler det om beton-feministen, som mener at kærlighed er en borgerlig fordøm, men som forelsker sig i en hårdkogt erhvervsmand.

Den seneste roman handler om vanskeligheden ved at lade sig pensionere.

Dengang forekom det ham at være et endog meget fornuftigt tilbud. Undervisningen var blevet vanskeligere på grund af hans hørelse – ikke bare klasseundervisningen, men også forelæsningsstilen, da han ellers gik ind for en interaktiv forelæsningsstil. Han havde altid syntes, at den typiske forelæsnings i de humanistiske fag – en uafbrudt diskurs på cirka 50 minutters varighed, der ofte tog form af monoton højtlesning fra et manuskript, som vedkommende kun sjældent så op fra – var den mest ineffektive form for undervisning, man nogensinde havde fundet på. Det havde muligvis kunnet forsvares dengang, før bogtrykkerkunsten var blevet udviklet, men selv de gamle grækere anvendte en dialogisk form for mundtlig undervisning. Eksperimenter havde påvist, at man i gennemsnit kun kunne koncentrere sig om en uafbrudt talestrøm fra den samme person i tyve minutter, og at koncentrationen falder, jo mere diskursen ligner skriftsproget, hvor informationstætheden er større og redundans kun sjældent forekommende. Derfor var det nødvendigt at bryde informationsstrømmen, at stoppe op, rekapitulere og fremhæve – og her tænkte han altså ikke på den kedsommelige praksis, som især

management-konsulenterne holdt så meget af, hvor man viste en opsummering af sin forelæsnings på et lærred og derefter læste op, som om revisorerne ikke selv var i stand til det. Spørgsmål og svar, det var sådan, det skulle gøres. Han opfordrede de studerende til at markere undervejs i forelæsningserne, hvis der var noget, de ikke forstod, og han stillede selv spørgsmål for at holde dem vågne, men hele metoden var jo afhængig af, at han kunne høre, hvad der blev sagt, hvorfor han med tiden var kommet til at benytte sig mindre og mindre af den. I klasseundervisningen var han opmærksom på, at han selv talte alt for meget, eftersom det var nemmere for ham end at skulle anstrenge sig for at høre, hvad de studerende sagde. Møder var stressfremkaldende af samme grund, og det var som om, at der var flere og flere af dem i halvfemserne – institutmøder, fakultetsrådet, konsistoriemøder, og dertil hørende styre- og arbejdsgrupper – i takt med, at den bureaukratiske blæksprutte strammede sit greb om det akademiske liv. Han opdagede i stigende grad, at han havde svært ved at fange den røde tråd i et argument, han blev mere stille, bange for at bryde ind, hvis nu han havde misforstået det hele, og til sidst opgav han fuldstændigt, for i stedet at falde hen i drømmerier – medmindre selvfølgelig, at han selv var ordstyrer. Så var det, at han indimellem opfangede resterne af et lille smil hos nogen eller sjove blikke, der blev udvekslet hen over bordet, og det gik op for ham, at der var noget, han havde fået galt i halsen, eller han havde sagt noget, som var helt ved siden af, og så blev han taktfuldt reddet af en venlig kollega eller institutsekretæren.

Derfor syntes han ikke, han kunne sige nej, da han fik mulighed for at lade sig pensionere før tid: fuld pension med det samme og friheden til at lave sin forskning helt uhindret af undervisningsforpligtelser og administration. Det kunne lade sig gøre i kraft af en af de lejlighedsvis omstruktureringer i organisationen, som universitetsledelsen efterhånden var blevet slemt afhængig af. Man havde besluttet sig for, at Institut for Lingvistik, som han var leder for, var for lille til at kunne betale sig som selvstændig enhed, og at det i stedet skulle slås sammen med Engelsk. Medarbejderne fra Lingvistik fik tilbudt enten at blive overført til et andet institut, hvis de selv kunne finde et, der var villigt til at tage imod dem, eller ansættelsesophør med fornuftige ventepenge, eller en fratrædelsesordning med tidlig pension, hvis man

altså var gammel nok til at komme i betragtning. Hans kolleger fra Lingvistik var i oprør over forslaget. Man mente, at det var en snedig måde for universitetet at komme af med medarbejdere på, eller også var der tale om en særdeles udspekuleret plan udtænkt på Institut for Engelsk og som gik ud på, at booste instituttets forskningsresultater med henblik på den kommende evalueringsrunde. Hans svar var, at modstand var nyttesløs. Han anerkendte logikken i forslaget, eftersom der var flere sprogfolk fra Engelsk, som forskede i nogenlunde de samme emner som han selv og hans kolleger. Personligt havde han ingen principielle indvendinger imod at indgå som medarbejder på et institut for engelsk. Faktisk var han i første ombæring selv uddannet i engelsk sprog og litteratur, og selv om han havde taget samtlige sprogfag i uddannelsen og senere skiftet til lingvistik for at gøre sin kandidateksamen færdig, havde han altid i høj grad benyttet sig af litterære tekster i sin undervisning og forskning, ligesom han stadigvæk læste digte for sin fornøjelses skyld, hvilket jo ikke kunne siges om ret mange, heriblandt nogle af dem, der rent faktisk underviste i den slags. Imidlertid indebar planen unægteligt et vist tab, hvad angik prestige og selvstændighed, hvil-

for det meste ville holde sig beskæftiget i sin pensionisttilværelse. Men til hans store overraskelse opdagede han hurtigt, at han ikke havde ret meget lyst til at fortsætte med den. Han syntes stadigvæk, at lingvistikken var et fascinerende fagområde – hvordan kunne man nogensinde miste interesse for det?

(...)

Han havde ikke mistet troen på diskursanalysen, og han havde stadigvæk nogle originale ideer med hensyn til at arbejde med det fra tid til anden, men tanken om at give dem en form, som var acceptabel i en akademisk kontekst, om at skaffe data, og udvikle eksperimenter, og læse hele den relevante litteratur, og skrive en artikel med fodnoter og henvisninger, hvori man anerkendte andre forskeres arbejde om lignende emner, og indsende den til redaktionskomiteer på tidsskrifter, og vente i ugevis for at den skulle fagfællebedømmes, og derefter skrive den om under hensyntagen til bedømmernes forslag og kommentarer, og så indsende den igen, og læse korrektur, og vente i månedsvis på, at den skulle udkomme i det pågældende tidsskrift – bare det at tænke på, hvilken kraftanstrengelse, der skulle til, for at færdiggøre et sådant projekt, gav anledning til en slags foregribende mentaltræthed, der var så overvældende, at han uvægerligt forkastede det endnu før, at det var påbegyndt. Den slags artikel ville uden tvivl kun blive læst af nogle få hundrede mennesker, hvis man var heldig, hvilket var et tilstrækkeligt incitament, hvis man vittterligt interesserede sig for, hvad de måtte synes om den, hvis det betød, at man opnåede yderligere status blandt sine fagfæller, og hvis det kunne bidrage positivt til instituttets forskningsranking (som institutleder havde han følt sig forpligtet til at gå foran med et godt eksempel, hvad det angik); men så snart man var pensioneret, var det professionelle incitament som pist væk. Økonomiske tilskyndelser var der heller ikke; akademiske tidsskrifter betalte ikke bidragsyderne, og selv i det tilfælde, at man var heldig og fik artiklen genoptrykt i en bog, var honoraret ganske beskedent.

Uddrag af DAVID LODGE: Deaf Sentence (Harvill Secker, London, 2008)
Oversættelse til dansk: Martin Aitken
© David Lodge 2008

Han opdagede i stigende grad, at han havde svært ved at fange den røde tråd i et argument, han blev mere stille, bange for at bryde ind, hvis nu han havde misforstået det hele, og til sidst opgav han fuldstændigt, for i stedet at falde hen i drømmerier – medmindre selvfølgelig, at han selv var ordstyrer

ket jo gjorde perspektivet mindre tillokkende. Selv om han efterhånden fandt det mere og mere irriterende med det ansvar, der lå i at være institutleder, var han ikke helt sikker på, at han ville bryde sig om kun at være én blandt flere professorer på Engelsk. Man ville jo nok forvente af ham som den nytilkomne, at han var samarbejdsivrig og imødekommende med hensyn til, hvad han skulle undervise i, og han ville sikkert ikke kunne få lov til at udbyde sit tredjeårskursus i litterær stilistik, eftersom det netop var et specialeområde, der tilhørte Butterworth, en yngre professor, som regnedes for del-instituttets kommende nye stjerne. Da alt blev lagt sammen, forekom det indlysende, at han valgte tidlig pension som den for ham selv fornuftigste løsning, og derfor blev det sådan.

Til at begynde med nød han det, det var

lidt ligesom en længere orlovsperiode, men efter cirka halvandet år begyndte han at blive træt af friheden uden de faste rutiner. Han savnede den akademiske kalender, som med sine betryggende gentagelser af forudsigelige begivenheder havde givet hans liv form igen – så mange år.

(...)

Han savnede det akademiske års rytme, som en bonde formentlig ville savne forskellen mellem årstiderne, hvis pludselig de forsvandt; og han opdagede, at han savnede strukturen i arbejdsugen, undervisningen, specialevejledning, opgaveretning, faglige møder, samtaler og indleveringsfrister for den ene og den anden rapport, opgaver som han, uanset hvor trivielle de måtte være, for havde beklaget sig over, men hvis udførelse ikke desto mindre havde givet ham en vis tilfredshedsfølelse, og som sikrede, at han aldrig nogensinde måtte tage stilling til spørgsmålet: *hvad skal jeg dog lave i dag?* Som pensionist måtte han tage stilling til det hver eneste morgen, så snart han vågnede.

Der var jo selvfølgelig hans forskning: han havde forestillet sig, at det var sådan, han

Universitetsforskeres privilegium er ikke Regeringens forsøg på at st

DTU: Selvsupplerende formand

Mange af universiteternes bestyrelser er netop nu i gang med en større nyrekruttering. Mange medlemmer går nemlig af og skal erstattes af andre.

I største hemmelighed er DTUs bestyrelsesformand Mogens Bundgaard-Nielsen således ved at tilrettelægge, hvem der skal erstatte ham selv i DTUs formandsstol. Han er een blandt flere i DTUs bestyrelse, som afgår pr. 1. januar, og proceduren er sådan, at det er den afgående formand og bestyrelse, som udpeger nye medlemmer, herunder altså indirekte peger på en ny formandsaspirant.

Universitetsbestyrelser er selvsupplerende, jf. universitetsloven, som ikke stiller krav om offentlighed i proceduren. På DTU foregår håndplukningen bag hermetisk lukkede døre. Bestyrelsen har ikke lavet offentligt opslag med indkaldelse af forslag til nye bestyrelsesmedlemmer. DTUs vedtægt giver bestyrelsesformanden suveræn ret til at håndplukke, hvem der er kandidater blandt de afgående og hvem der skal nyrekrutteres. Når bestyrelsesformanden så indstiller sin "prioriterede bruttoliste", godkendes den af bestyrelsen - hvis eksterne flertal han i øvrigt tidligere har fået udnævnt.

Den hemmelige udpegningsprocedure er karakteristisk for Bundgaard-Nielsens topstyrede aktieselskabs-stil, som går ud på minimal offentlighed og medarbejderindflydelse. Senest har han halveret medarbejderrepræsentationen til 1 VIP og 1 TAP i den 10 personer store bestyrelse. Han har modarbejdet indflydelse til Akademisk Råd. Kun efter pålæg fra Videnskabsministeren blev der indført minimal offentlig indsigt i bestyrelsesmødernes indhold. Han besluttede solo – uden forelæggelse for bestyrelsen – at bevilge rektor Pallesen resultatløst. Han besluttede solo, at der ikke var habilitets- eller troværdigheds-problemer i, at rektor Pallesen indtrådte i AP Møllers bestyrelse. Han godkendte solo, da rektor Pallesen ulovligt bevilgede sig selv fri bil i 2004, selv om ministeriet udtrykkeligt havde forbudt et sådant arrangement.

sidste uge sad jeg på et tidspunkt og drak kaffe sammen med nogle kolleger, da en af dem spurgte mig, hvad jeg ville skrive om i månedens klumme. Da jeg svarede ham, at jeg ville skrive noget positivt om at være universitetslærer, var der flere, der nær fik kaffen galt i halsen. Så var der stille et stykke tid, inden der var en, der sagde: "Og hvad skulle det så være?"

ESSAY

Akademikere er de fødte klynkere. Men det er der ikke noget mærkeligt i, for det er vi sådan set alle sammen. Græsset er jo altid grønnere et andet sted, men samtidig er alt jo også relativt. For et par år siden, på et tidspunkt hvor der herskede kaos på de britiske jernbaner, befandt jeg mig i Schweiz, hvor jeg stod og ventede på et tog. Efterhånden blev jeg opmærksom på en vis uro blandt mine medrejsende på perronen. Da jeg spurgte ind til årsagen, viste det sig, at toget var meldt et minut forsinket. Og således binder klynkeriet os sammen mod fælles fjender.

For nogle år siden var der en kollega, der kom galt af sted, da han offentligt udtalte at han nød sit arbejde så meget, at han såmænd gerne gjorde det gratis, hvis det skulle være. Det fik pressen fat i, hvorefter hans kolleger gjorde ham delvis ansvarlig, da de universitetsansatte kort tid efter netop ikke fik den lønstigning, de ellers havde haft til gode.

Sandheden er, at akademikernes primære drivkraft – til forskel for andre grupper på arbejdsmarkedet – ikke er penge. Det mest positive ved det akademiske liv er derimod – og jeg er klar over, at det naturligvis varierer afhængigt af institution, samt at det, jeg skriver her, er en afspejling af min egen personlige situation – at vi har frihed.

For det meste har vi friheden til at organisere vores egne opgaver, vælge hvem vi gerne vil arbejde sammen med, og hvad vi gerne vil forske i. Der findes sågar tilstrækkeligt med fleksibilitet til, at vi ind imellem kan opleve, at vi, selv om vi ikke indfrier forventningerne i vores forskningsprojekter, ikke behøver at være bange for at skulle modtage strenge sanktioner af den grund. Det meste af tiden arbejder vi sammen med individer med samme interesser, synspunkter og ambitioner. En kollega sammenfattede det for mig, da han sagde, at han følte, han var en del af et globalt fællesskab sammen med andre ligesindede. Netop denne fællesskabsfølelse fremelskes af yder-

ligere et usædvanligt privilegium, vi har som akademikere, nemlig adgang til de ypperste teknologiske resurser samt de supportfunktioner, som muliggør vores samarbejde og sociale netværk.

Man behøver bare at se på andre arbejdspladser for at kunne se, hvor heldige vi akademikere er at være omgivet af entusiaster – folk, som er topmotiverede og målorienterede. Tænk bare på fabriksarbejderens dårligt betalte kedsomhed – eller den praktiserende læges velbetalte. Selv havde engang en ekstremt dygtig studerende, som efter at have gennemført sin uddannelse med lutter topkarakterer arbejdede hos mig i et års tid som forskningsassistent.

Man behøver bare at se på andre arbejdspladser for at kunne se, hvor heldige vi akademikere er at være omgivet af entusiaster – folk, som er topmotiverede og målorienterede. Tænk bare på fabriksarbejderens dårligt betalte kedsomhed – eller den praktiserende læges velbetalte

Senere, da midlerne slap op, begyndte hun at arbejde i en lokal bank, hvor tilgangen til de ansatte var udpræget kæft, trit og retning. Da hun så vendte tilbage og oplevede videnskabeligt såvel som teknisk-administrativt ansatte brokke sig over deres arbejde, var hun ikke sen til at påpege, at de jo bare kunne prøve noget andet ude i det virkelige liv og se, hvordan det var. Faktisk var det ikke nogen dårlig idé, hvis vi en gang imellem kunne få mulighed for at komme væk fra instituttet bare en enkelt dag og være føl hos en anden i en helt anden profession – hvad så med f.eks. en fisker, en stålarbejder, en børsmægler, eller en sjakbajs – bare for at opleve, hvor kedsommeligt og/eller ubehageligt et arbejdsliv også kan være.

En anden stor fordel ved at være universitetslærer er, at vi er i stand til potentielt at forandre folks tilværelser. Det er nok de færreste universitetslærere, som betragter undervisning, som deres yndlingsaktivitet, men ved at inspirere vores studerende ved hjælp af en effektiv pædagogik får vi mulighed for at bearbejde såvel måden, de tænker på, som deres ambitioner i det hele taget.

For mange akademikere er det forskningen, der er det primære fokus og det, der motiverer. Forskningen indebærer sine egne særlige former for belønning – hovedsageligt det spændingsmoment, der ligger i at

ics: De fødte klynkere

penge, men frihed. Og der er også andre fordele til forskel fra andre jobs – trods
tyre efter forretningsmodeller, lyder provokationen fra Tim Birkhead

Livet som universitetslærer har sine fordele.

opdage noget nyt, men også efterhånden det spændende, der ligger i, at vi selv bidrager til universitetets pengekasse, hvilket muligvis kommer til at kaste nye og spændende ting af sig. Da forskningsarbejdet i det store og hele er en social aktivitet, hvor man interagerer sammen med andre forskere, herunder egne ph.d.-studerende og postdoc'er, er det også uhyre stimulerende og tilfredsstillende.

Men det mest positive ved at være akademiker har formentlig at gøre med integritet. Forskning handler i grunden om at forsøge at opdage sammenhænge – *sandheden*, som det jo lidt højtravende, men ikke desto mindre meget præcist hedder. Til trods for regeringens bestræbelser på at behandle universiteterne som erhvervsfirmaer, afviser de fleste akademikere forretningsmodellen og alt, hvad den indebærer. Sammenlignet med de fleste andre professioner, er det kun sjældent, vi må tage stilling til moralske dilemmaer – der er verden til forskel, hvis vi sammenligner med f.eks. den private tandpleje, hvor patienten er lig med en økonomisk mulighed, eller med dyrlægerne: ”Jovist kunne jeg lade King dø, men vi kunne jo også prøve med denne nye (og meget dyre) behandling.”

Der findes yderligere to fordele ved at være universitetslærer, som der også er grund til at sætte pris på. For det første har vi vores akademiske frihed. Vel er den blevet undermineret, men vi har stadigvæk langt større frihed end de fleste. Det er de færreste blandt os, der ikke selv bestemmer, hvad vi skal beskæftige os med, og i det store og hele har man tillid til os. For det andet er det usædvanligt med den variation, det akademiske liv giver mulighed for – der er jo ganske enkelt ikke to dage, der er ens. Det kan være, de ikke er lige spændende, men vores arbejde er i hvert fald aldrig rutine.

Tim Birkhead er professor ved University of Sheffield, England.

Kilde: Times Higher d.22.5 i Martin Aitkens oversættelse

Udgiveradresseret maskinel magasinpost id-nr.: 42026
 Alt henvendelse: dm@dm.dk, telefon 3815 6676

De kloge drikker mere

Hvorfor drikker højtuddannede mere end andre mennesker?
 Det tankevækkende svar lyder: Fordi de ikke er for kloge ...

(Foto: PolFoto)

For nyligt kom der nye tal for en undersøgelse af danskernes sundhedsvaner, og især et punkt fangede – i disse julefrokosttider – vores opmærksomhed på FORSKERforum: Det er de kloge akademikere, der fører an, når der gås til de våde varer. Jo højere uddannelse, jo større alkoholindtag.

Vi har stor forståelse for at Jeppe – den lille ubemidlede og åndeligt lavstimulerede mand – drikker. Men at Holberg selv, for nu at blive i symbol-sproget, selv skulle være en endnu større fyldebøtte, passer dårligt med FORSKERforums verdensopfattelse.

Derfor ringede FORSKERforums dydbørende reporter straks til Statens Institut for Folkesundhed for at få bekræftet, at disse tal for udtryk for en misforståelse.

Men nej. Ifølge forskningschef **Morten Grønbech** er det et faktum, at Højtuddannede drikker mere, og det har de gjort i lang tid.

”Det er lidt et paradoks. For højtuddannede er mere fysisk aktive, de spiser sundere og de ryger mindre. Så det er dem, der har ressourcer til at tage imod råd om sund livsførelse. Bare ikke, når det gælder alkohol”, siger Morten Grønbech.

Fornuftige med rygning, men ikke med sprut

Han sendte os videre til sin kollega **Tine Curtis**, der er kultursociolog og leder af instituttets forskningsprogram ’Sundhedsvaner, livsstil og levevilkår’. Hun står også lettere undrende over for de ellers kloge menneskers hang til overdreven druk.

”Vi har set, hvordan rygning blandt højtuddannede er faldet drastisk. Og det er jo et udtryk for, at de har ressourcerne til at lave om på deres liv. Men spørger man dem, om de har planer om at drikke mindre, så er svaret nej”, fortæller hun.

Men alkohol har en markant forskel fra andre laster, nemlig den funktion som socialt kitte-middel: ”Alkohol er anderledes end alle andre sundhedsvaner, fordi dens sociale gradient er anderledes. Hvis det at drikke alkohol var mere stigmatiserende og havde en dårlig klang, så ville billedet være et andet. Men i dag er det fuldstændigt accepteret at drikke i alle sammenhænge”, siger Tine Curtis.

Drikke- eller drukkultur

Hun fortæller om en nordeuropæisk og sydeuropæisk drikkekultur. I Sydeuropa har man

et jævnt, dagligt indtag af alkohol, for eksempel drikker man vin til måltiderne. I nord-europæisk tradition drikker man kun alkohol ved særlige lejligheder, til gengæld sørger man for at drikke sig ordentligt i hegnet.

Og her anslår Tine Curtis, at de højtuddannede har været mest integrationsvenlige over for den sydlandske kultur. Men samtidig har de ikke glemt deres nordiske druk-rødder, så den får stadig en over nakken, når det er weekend og fest.

Men det undrer hende alligevel, at højtuddannede er så lemfældige omkring egen sundhed, og så er det, hun springer bomben: de mangler viden ...

”Jeg tror simpelthen ikke, folk er klar over, hvor skadeligt det er at overforbruge alkohol. De anbefalede grænser for alkoholindtag er jo ikke lavet på tilfældigheder, og sundhedsrisikoen stiger markant, når man kommer over”, siger Tine Curtis.

lh

Og her tager vi den igen for prins Knud:
 Maximum 14 genstande om ugen for kvinder
 og 21 for mænd.

FORSKERforum ønsker god jul
 – og alt, hvad der følger med.